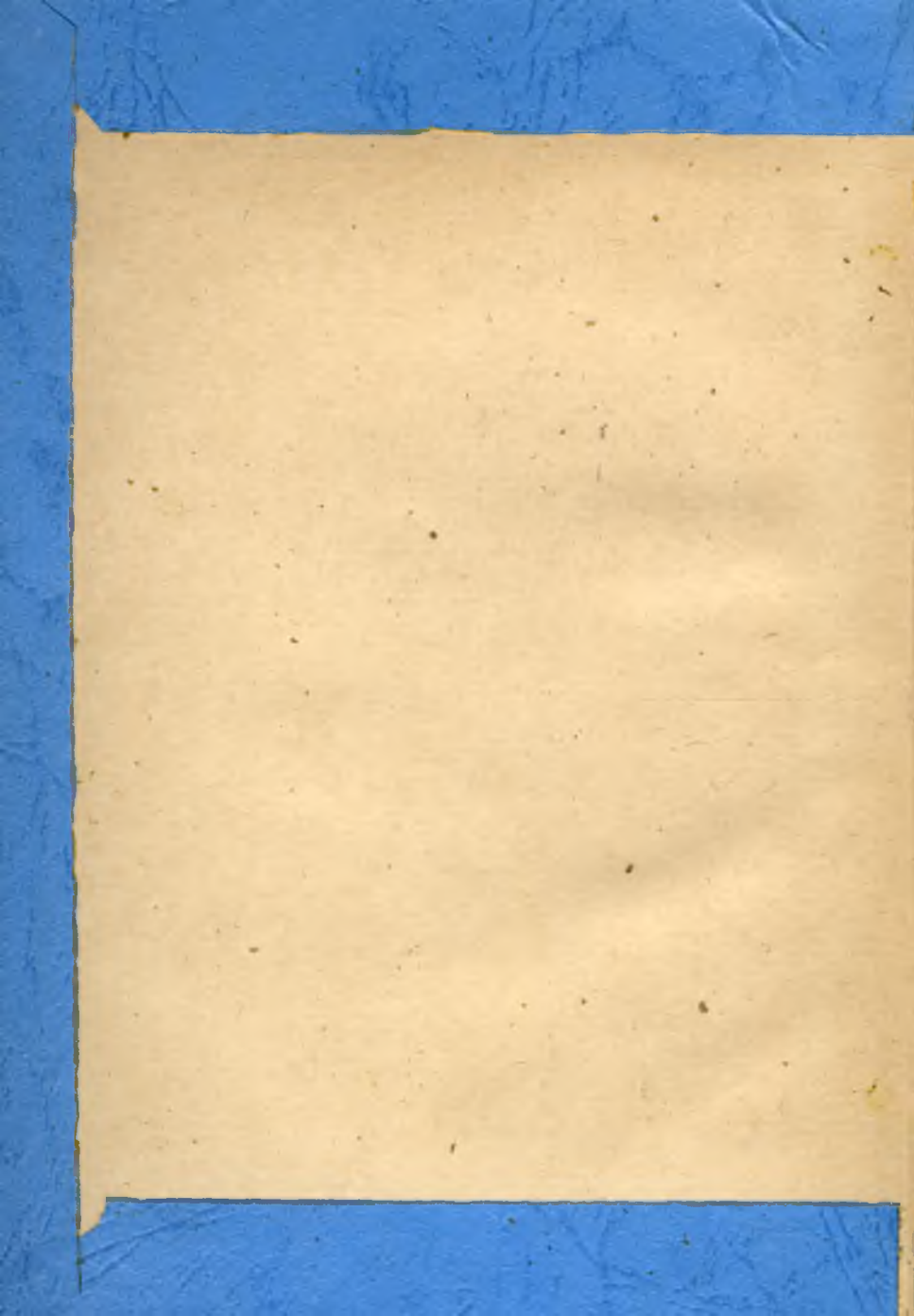

Блаватний

На шляху
до перемоги

Присвячується.
Українському Руханковому Т-ву
«СОКІЛ»
в Аргентині.

Н. Блаватний

“НА ШЛЯХУ ДО ПЕРЕМОГИ”

Драма на 5 дій

Написав Никифор Блаватний

F. Missler

G. M. B. H.

BREMEN.

Кожному є знаний Ф. МІССЛЄРА дїм,
Тому до нього всі спішім.

Як до ріднього краю відїхати хочеш,
То НАЙДЕШЕВШЕ КАРТУ КОРАБЕЛЬНУ
Лише в тїм домі набути можеш.

Або післати гроші для рїдні — домів
То такі Она чи в долярах, чи в золотих
Одержить за кілька днів.

Більш, як 25 літне істнування тут
Дає Тобі найлучшу гваранцію мабуть.

REPRES. O. H E N Z E

San Martin 666

BUENOS AIRES

06710

Присвячується
Українському Руханковому Т-ву
« С О К І Л »
в Аргентині.

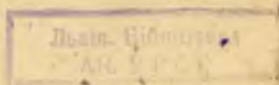
455.

“НА ШЛЯХУ ДО ПЕРЕМОГИ”

Драма на 5 дій.

Написав Никифор Блаватний

66444

Львівська державна
наукова бібліотека

249

ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ.

На сторінці 9. стрічка 17. написано: ревити... Читай: плакати..

„ „ „ стрічка 35. написано: на таку кількість я напишу вам чек,
Читай: на таку суму напишу вам чек,

На сторінці 14. стрічка 13. написано: А житти, коли воно ни слід а
обставлене, гарне... Захоплююче...

Читай: А життя, коли воно як слід обставлене, гарне... Захоплююче...

На сторінці 14. стрічка 21. написано: виховання наробило.

Читай: родом так зневажить, що аж серце заболить. А все то дурне
інститутське виховання наробило. (входить Сковорода)

На сторінці 23. стрічка 20. написано: предложення і більше нічого?

Читай: тільки предположення і більше нічого?

На сторінці 36. стрічка 14. написано: Я тільки просив у своїй праці

Читай: Я тільки прошу у дальнішій своїй праці даремно собою

На сторінці 47 стрічка 3. написано: Розстеляє стільці)

Читай: Розставляє стільці)

ДІЄВІ ОСОБИ:

1. ІВАН ГРИГОРОВИЧ СКВОРЦОВ — полковник, командір полку.
2. ГАННА ФЕДОРОВНА — його дружина.
3. ЛІДІЯ ІВАНОВНА — їх дочка.
4. ІВАН ІВАНОВИЧ КРАМАРЕНКО — земський лікар, дядько Скворцової.
5. МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ ГОРДІЄНКО — підполковник, помішник Скворцова.
6. ВАЛЕНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ граф Нащокін — підпоручник, адютант Скворцова.
7. БАРОН МАРІЄНДОРФ — голова земської управи.
8. МАРІЯ ІВАНОВНА — його дружина.
9. КОНСТАНТИН ІВАНОВИЧ СТЕПАНОВ — жандармський полковник.
10. НЕЧИПОРЕНКО — капітан, командір 2-го куріня, двоюродний брат Скворцової ліва рука на перевязці.
11. ЗАГУРСЬКИЙ — поручник.
12. СКОВОРОДА — чура Скворцова.
13. ДУДКА — чура Гордієнка.
14. ДМИТРЮК — січові стрільці, військово-полонені.
15. ДУМКА.
16. ЛОБОДА — молодший підстаршина.
17. БУЛЬБА. }
18. КРУК. } — старші підстаршини.
19. Два жандарі Степанова.
20. ЗАМКОЛОМОВ. — представник ради робітничих депутатів.
21. ЕДЕЛЬМАН — представник повітового, виконавчого комітету.
22. ЛІБЕРМАН — представник міського, виконавчого комітету.

ДІЯ І.

ВИХІД І.

Кабінет Скворцова: кімната простора, двоє дверей, праворуч бюро, на бюрі телефон.

Скворода. (Кінчає прибирати кімнату). Ну, здається все гаразд. Нігде ні одної порошинки. (підходить до бюро) Колиб хоч на бюрі було все на місьці, а то біда: зараз же й одержуй... (поправляє на бюрі оливці) Як у бубон проклятий ліпить. Учора три помордаси таких достав, що ще й сьогодні на ліві зуби жувати не годен. Як молотом идол вперіщив... (чує кроки, перестрашується, та відскакує від бюро.)

ВИХІД 2.

Скворцов. (Входить рішучим кроком, та побачивши чуру) Здоров!

Скворода. Доброго здоровля, ваше високоблагородіє!

Скворцов. (Іде до бюро) Прибрав?

Скворода. Так, ваше високоблагородіє, прибрав.

Скворцов. Побачимо. (хоче сісти, але раптово підводиться) А це що? (тикає пальцем на червоний олівець) Де він раніш лежав?

Скворода. (Тремтяче наближується до бюро) Так, що не можу знати, ваше високоблагородіє. Не запримітив.

Скворцов. (Сердито) Не можеш знати? Не запримітив? (підходить і бе по щоді так, що Скворода заточується до дверей. (В цей мент у дверях показується Скворцова.) Геть мені з перед очей! (Скворода бомбою вилітає з кімнати, а він сідає і починає розглядати папери)

ВИХІД 3.

Скворцова. (Входить і з докором) І як вам не соромно, Іване Григоровичу? (Скворцов підводить на неї очи) І завіщо ви його так кожен день молотите?.. Та то ж гріх від Бога, Мені за вас соромно. Тай люди сьміються, що наш чура завше синяками розмальований...

Скворцов. Не твоє діло! (продовжує розглядати папери)

Скворцова. Та хоч би було за віщо, а то...

Скворцов. (Перебиває) Прошу не втручатися в мої справи! Скільки разів говорив тобі про це?

Скворцова. Але...

Скворцов. (Сердито й рішуче) Ні якого «але» й чути не хочу! (розглядає папери) За чим прийшла?

Скворцова. (Сідає) Прийшла, як до мужа. Діло мала. Важне рдинне діло...

Скворцов. (Не підводячи голови) Ну то й кажи. Знаєш, що я занятий? (Скворцова мовчить) Я слухаю. (підводить на неї очі) Чи може знов із скаргами на графа?

Скворцова. (Просяче) Відправте його, Іване Григоровичу, будь ласка, на фронт. Я вас прошу. Хіба ви собі другого ад'ютанта не знайдете? Повірте мені, що він покрие наші голови ганьбою...

Скворцов. Не розумію. Кажи коротко в чім річ.

Скворцова. Я вчора застала їх...

Скворцов. (Перебиває) Що Льоля з графом цілувалися?

Скворцова. Ще гірше. Я застала Льолю на колінах у графа в такій позі...

Скворцов. Ха-ха-ха. Ха-ха-ха... (сміється повним голосом)

Скворцова. (Здивовано підводиться.) Що це значить?!

Скворцов. (Через сміх) А я вже думав Бог зна що сталося...

Скворцова. Та ви з глузду з'їхали, чи що?

Скворцов. (Через сміх) От-же насмішила...

Скворцова. Як то?.. І по вашому це нічого?

Скворцов. Звичайні молодечі вибрики. (Підкручує вуса) А ти думаєш, я був не такий самий. Постив гадаєш?... Та ні одна покоївка не втікла моїх рук... То ти тільки була така не доторкана... Ну, а нарешті ти добре знаєш, що граф попросив руки Льолі...

Скворцова. (Перебиває) Але вам також відомо, що на цей шлюб я своєї згоди не дала?

Скворцов. То даси.

Скворцова. (Рішуче) Ніколи! Чуєте? Ні ко ли!

Скворцов. То й без твоєї згоди перевінчаються... Думаєш, що ні?... Так-би то я й випустив графа з своїх рук... Ти тільки подумай: Льоля — графиня...

Скворцова. Краще мені її бачити в старих дівах, чим за вашим розпусним графом.

Скворцов. А кожог то ти намітила в жениху Льолі? Може свого ро-дака, капітана Нечипоренка?

Скворцова. На жаль він її майбутть і не захотів-би.

Скворцов. А тож чому?

Скворцова. Нечипоренко — людина серйозна...

Скворцов. Не забудь, Ганно Федорівно, що якоїб поважності на себе Нечипоренко не напускав, все одно він не може стати чимсь іншим, як сином мужика, від котрого з певністю тхне дьогтем та житнім хлі-бом...

Скворцова. Я просилаби вас не ображати мого двоюрідного

брата...

Скворцов. Не приємно стало, що пригадав про твоє демократичне походження?

Скворцова. Мені не приємно тому, що ви хорі...

Скворцов. Чим же я хорий?

Скворцова. (Показує пальцем собі на чоло) Оцим...

Скворцов. (Зхоплюється з стільця, затискає п'ястуки, та підносить їх у гору і наближається до неї. Стук у двері. Панує над собою, опускає п'ястуки і відходить до бюро) Прошу!

ВИХІД 4.

Нащокін. (Входить, а Скворцова, зміравши мужа з ніг до голови очима, виходить не привітавшись з Нащокіним) Не перешкодив, пане полковнику?

Скворцов. Ні. (сідає) Прошу. (показує на стілець біля себе) Що нового граф?

Нащокін. (Сідає й розгортає папери, що приніс) О, сьогодні маємо багато новин...

Скворцов. Наприклад?

Нащокін. Насамперед: барон Марієндорф повернувся з Петрограду...

Скворцов. Коли?

Нащокін. Цеї ночі...

Скворцов. От і гаразд. Сьогодні значить буде з ким зрізатися в дворянськiм клубі за зеленим столом...

Нащокін. Подруге: одержана телеграма про відправку 4-х маршових сотень на південно-західний фронт...

Скворцов. Це вже мені не подобається. Знову можна сподіватися цілої купи неприємностей... То не вишколені добре, то одяг не такий як слід, то ще щось...

Нащокін. А третя новина: вам призначено помічника...

Скворцов. Доправди?... Хто ж він? В якій ранзі?

Нащокін. (Подає часопись «Інвалід») Ось маєте. Обведено червоним олівцем.

Скворцов. (Бере часопись і читає) По наказу Його Імператорського Величества, підполковник 311 Кременецького полку Микола Гордієнко за раненнями переводиться в 111 піший, маршовий, запасний полк на посаду помічника командіра полку. (Задоволено) Оце я розумію. Буде, принаймі, кому заступити мене в цій пекельній праці...

Нащокін. Там ще далі є. Те ж про нього.

Скворцов. (дивиться в газету) Ага! (читає) По наказу Його Імператорського Величества, та по присуду Григорівської Думи, підполковник 311 Кременецького полку Микола Гордієнко нагороджується орденом св. Григорія 4-ї степені. (кладає газету) Нарешті хоч одного офіцера буду мати в полку, як слід, а то чорт батька зна, яка публіка зібралася. Все сіра простота з резерви...

Нащокін. А підполковник Гордієнко ще гірший. Ці хоч із середньої верстви, а той так настояща полтавська галушка...

Скварцов. Що ви кажете, граф? Не може цього бути?

Нащокін. Так, пане полковнику. Ось маємо його послужний список (подає папер).

Скворцов. (Бере, читає, потім нервово підводиться і б'є п'ястуком по столі (Чорт батька зна що! Самий настоящий мужик! (починає ходити й думати) Та я навіть не знаю, як із ним поводитись, чи подати руку, чи ні?..

Нащокін. Руку то подати треба. Не забувайте, пане полковнику, що він підполковник, та ще й григорівський кавалер. (у дверях показується Скворцова і затримується)

Скворцов. Колиж мені огидно граф, як дворянинові з діда й прадіда, подавати руку мужикові... (підходить до Нащокіна й запалює цигарку)

Нащокін. А ви ткніть йому отак (показує) два пальці, щоб порозумів...

Скворцов. Іншої ради не маю. Ну, а з приводу його походження я відразу дам йому порозуміти де його місце...

Нащокін Таких типів відразу треба осідлати.

Скворцов. Не тільки осідлаю, а й загнуздаю. От побачите... (Дзвінок телефона. Бере телефон) Гальо! Ааа! Ваше превосходительство?.. Дуже приємно!.. Дякую: як і завше здорова (Скворцова зникає) Рахую своїм обовязком... Дуже радо. Через пів години і ми в вас... Чому й ні? Давно вже руки до карт сверблять. (сміється) Добре, добре... До побачення. (Вішає телефон, на хвильку задумується, потім до Нащокіна) Вибачте граф. (звонить) Маю поговорити з Ганною Федорівною...

Нащокін. Прошу. Я буду в штабі. (виходить)

Скворцов. (Занепокоєно) І що його робити? Обіцяв віддати при першій зустрічі. Барон не любить чекати на борги. (ходить і думає) А тут ще як на зло з жінкою погнівався. Чого доброго і не дасть грошей... (входить Скворода)

Скворода. (У дверях) Маю честь явитися, ваше високоблагородіє!

Скворцов. Попроси до мене пані.

Скворода. Слухаюсь, ваше високоблагородіє! (виходить)

Скворцов. (Ходить і думає) Та вона властиво, не лиха. Хоч і простого роду, а серце має добре. Гніватися довго не вміє...

ВИХІД 5.

Скворцова. (Входить і сухо) Навіщо кликали?

Скворцов. (Підходить і облесливо) Знаєш, Ганю, новину? Їх превосходительства повернули з Петрограду. Гору новин привезли. Тільки-що говорив я, з ними по телефону. Просьять нас негайно приїхати...

Скворцова. Я не поїду.

Скворцов. Чому? (берей за руку) Так же не можна, мила. Я приобіцяв...

Скворцова. Скажіть, що мені неможеться.

Скворцов Не могу, бо перед хвилиєю заявив, що ти, слава Богові, в добрім здоров'ю перебуваєш...

Скворцова. Тоді скажіть, що до мене приїхали несподівано гості... Одним словом, що хочете те й кажіть, а я не поїду. Вони мені не подобаються.

Скворцов. (Ділано) І що мені з тобою робити? (відходить і ділано) Не любиш ти мене. (повертається і до неї) А може ти погнівалася за графа?.. Вибач, мила. Коли-б ти тільки знала скільки неприємних вістей я дістав сьогодні зі штабу округи, то ти-б мене пожаліла, (кладе руку на її рамя) А за графа не турбуйся. В марті він від'їздить на фронт. Сам мені те вчора заявив. Каже, що дядько викликає...

Скворцова. (З недовір'ям) І ви це правду кажете?

Скворцов Слово старшини. Тільки гляди: ні слова Льолі. Ще буде ревити...

Скворцова. Та де-б я її говорила?..

Скворцов. А тим часом не випускай її з своїх очей. Розумієш?

Скворцова. Про це вже я подбаю.

Скворцов. От і гаразд. (хоче обняти, але вона випрочується) Противний я тобі? (ображено опускає руки)

Скворцова. Та що ви, Іване Григоровичу? (бере його за руку й лагідно) Я не призвичаїлася до цього. (весело) А за Льолю дякую. (зтискає його руку) Від щирого серця дякую...

Скворцов. (Цілує її в руку) Ганю. У мене до тебе просьба. Діло торкається моєї старшинської чести...

Скворцова. (Насторожено) Знову борги?

Скворцов. Всього тільки три тисячі. Повір, що в остатній раз...

Скворцова. Сьогодні?... І що-б ви робили, коли-б майно, яке я маю було ваше?

Скворцов. (Ображено) Ти премусиш мене залізти в полкову касу. (відходить до вікна і задумується)

Скворцова. (Слідкує за ним, хитає головою, потім підходить і лагідно) Добре, Іване Григоровичу: на таку кількість я напишу вам чек, але дайте мені слово, що безпідставно не станете чіплятися до того підполковника, що має приїхати. (Скворцов вдає, що нічого не розуміє) Я все чула, Іване Григоровичу, як ви з графом радилися. (кладе йому руку на рамя) Скажіть мені на милість Божу: чим він винен, що родився від селян, а не дворян?

Скворцов Не люблю їх. (панує над собою) А коли тобі на цім залежить — ось тобі моя рука. (подає руку)

Скворцова. (Задоволено) Дякую. (зтискає його руку) За нього дякую... В такому разі йду та принесу чек (поспішно виходить)

Скворцов. (Коли вийшла Скворцова, від задоволення потирає руки) От підвів. (сьміється) Бач, яка сердобольна! Дворянина такби не пожаліла, як цього мужика... (ходить) Дві тисячі віддам боргу,

а на третю такий «шмендефер» закладу, що тільки держись!..

Скворцова. (Входить і подає чек) Ось маєте. Прошу.

Скворцов. (Одноразово бере чек і цілує руку) Дякую, Ганю... (стук у двері)

ВИХІД 6.

Нащокін. (Входить і офіційно) Підполковник Гордієнко просить прийаття.

Скворцов. Гордієнко?! (До Скворцової) Легкий на спогаді. (до Нащокіна) Просіть. (іде й сяде за бюро)

Скворцова. Мені вийти?

Скворцов Можеш залишитися.

Гордієнко. (Входить Нащокін, а за ним Гордієнко. Бачить Скворцову, робить лехкий уклін головою, підходить до Скворцова і офіційно.) Пане полковнику. Підполковник Микола Гордієнко представляється з приводу призначення в височайше доручений вам полк.

Скворцов. (Під час рапорта стоїть «позір») Дуже приємно. (подає два пальці і показуючи на стілець.) Прошу.

Гордієнко. (Дивиться на Скворцова, то на Скворцову) Вибачте, пане полковнику, але мені здається...

Скворцов. (Перебиває) Познайомся, Ганю... Підполковник Гордієнко... Моя дружина — Ганна Федорівна. (знайомляться. В цей мент вбігає Лідія)

Скворцова. (Побачивши Лідію) Моя дочка... Познайомся, Льоля. Підполковник Гордієнко... Лідія Івановна. (знайомляться) Прошу сідати, панове. (всі сідають)

Гордієнко. (До Лідії) Не сумуєте, Лідія Івановна, в такім глухім місці?

Лідія. (Кокетує з Нащокіним) Ні. Мені тут весело...

Скворцова. (Перебиває) Не було ще часу для сумування. Всього 5 місяців, як із інститута. А крім того, ми майже кожен місяць їздимо до Київ...а...

Нащокін. Хіба можна порівняти Київ із Петроградом?

Скворцова. Навпаки: Київ мені більше подобається.

Гордієнко Мені також. Чимсь своїм, рідним віє від нього...

Скворцов. (Читає послужний спис Гордієнка і не підводячи голови) Звичайно: всякий кулик своє болото хвалить. (Скворцова робить очима йому знаки, аби зтримувався, Гордієнко це помічає)

Лідія. (Запримічує на Гордієнкові григорівський хрест) Та ви, Миколо Олександровичу, григорівський кавалер?! Герой!..

Гордієнко. Це не геройство, Лідія Івановна, а лише ознака виконання свого старшинського обов'язку...

Скворцов. (Перестає в цей мент читати і перебиває) Скажіть будь ласка, підполковник, ви з Київських, чи Полтавських дворян?

Гордієнко. (Мірєє його очима) Я бачу, пане полковнику, перед вами свій послужний список. Думаю також, що ви вже встигли його

перечитати?..

Скворцов Від початку і до кінця.

Гордієнко. Тоді не розумію вашого запиту. (Ще раз із призи́рством міряє його очима і потім до Скворцової) Я з полтавських мужиків...

Лідія. Дивно, що ви про це говорите ніби з якимсь задоволенням.

Гордієнко. Можна бути сином мужика, та чесним і духовно розвиненим, а також нащадком дворянина, а нікчемним...

Лідія. (Перебиває) А чого ви, підполковнику, не захотіли служити на фронті? Не подобається, чи що?

Гордієнко. Ні капельки.

Лідія. А граф каже, що на фронті цікаво і не так уже страшно...

Гордієнко. За 20 кілометрів від бою?

Нашокін. Що ви, підполковнику, хочете сказати?

Гордієнко. Те що чули. Я ж говорю здається на зрозумілій для вас мові?

Нашокін. (Підводиться і офіційно) Дозвольте! Це вже образа. Я хоч і підпоручник, але-граф і не дозволю...

Гордієнко. (Рішуче перебиває) Сядьте краще, підпоручник, та запам'ятайте, щоя вас дуже добре знаю. Знаю навіть і те за віщо ви одержали орден св. Володимира з мечами...

Нашоків. А за віщо? Прошу сказати!

Гордієнко. Коли вже вам так хочеться, то прошу. (до Скворцової) Підпоручник Нашокін був ад'ютантом при штабі свого сіятельного дядюшки. Одного разу попав підпоручник у дивізійний шпиталь, як раз у той мент, коли йшли страшні бої і ранених не встигали перевязувати. Старший лікар Кисіль дуже чемно попросив підпоручника залишити свої приставання до сестер-жалібниць, (Нашокін тихо опускається в крісло) але підпоручник по графськи поставився проти лікара... Одним словом, діло скінчилося тим, що лікар Кисіль розбив підпоручнику твар пляшкою. Ну, а щоб затерти як будь це діло, все було де слід представлено так, що, під час свого перебування в штабі дивізії, він був ранений шрапнельним набоєм. (до Нашокіна) Так чи ні?... (Нашокін мовчить)

Скворцов. Цьго не може бути. Це... це...

Гордієнко. (До Скворцова.) Ви хочете сказати, що я говорю неправду? (підводиться) Коли вже на то піде, то я вам доставлю, пане полковнику, документальні докази. (до Скворцової) Я, Ганно Федорівно, міг ще служити на фронті. Слава Богові сили для цього маю досить, але огидло. Огидло із-за таких, як ви чули, порядків. А крім того, порішив дати місто людям шляхетного походження, що ховаються за спинами мужиків по тилах. А головне; нарешті порозумів, що ніякого добра своему народові своєю самопожертвою я б не приніс, а навпаки...

Скворцов. (Підводиться й перебиває) Підполковник. Я вас не розумію. Просивби висловлювати ясніше.

Гордієнко. Вибачте, пане полковнику, але ця тема моглаб забрати в мене багато часу, а я вже й так засидівся. Та й діла ще маю не мало. Мушу ще сьогодні скласти візиту доктору Крамаренкові...

Скворцова. Доктору Крамаренкові?.. Це мій дядько...

Гордієнко. Дуже приємно про це довідатися...

Скворцов. (Перебиває) Ми мусимо з вами на цю тему ще поговорити, підполковник.

Гордієнко. (Байдуже) До ваших послуг. (Прощається з Скворцовою, цілує її руку)

Лідія. Хіба ви замешкали у доктора Крамаренка?

Гордієнко. Ні, Лідія Івановна. Поки що, перебуваю в Бристолі.

Лідія. Фі! Та там же ні одна порядна людина не спиняється.

Гордієнко. Не місце, Лідія Івановна, прикрашує людину, а людина місце...

Скворцова. А ви з фамілією?

Гордієнко. Напревеликий жаль до 36 літ не встиг ще обзавестися такою розкіш'ю. (кланяється всім, але руки не подає) Так до побачення панове. (до Скворцова.) Вибачте, пане полковнику, що так довго засидівся.

Скворцова. (Замість мужа) Навпаки: нам було дуже приємно. (Гордієнко кланяється й виходить)

Скворцов (Коли зачинилися за Гордієнком двері) І що ви на це скажете, панове?

Лідія. Хам!

Нащокін. (Підводиться) Революціонер і брехун.

Скворцова. А мені він подобався...

Скворцов. Та тобі вся мужва до серця. (до Нащокіна) Я, граф, такого переконання, що він не тільки революціонер а й мазепинець. Про остатнє свідчить навіть той факт, що не встиг ще й приїхати, а вже поспішає до Крамаренка...

Скворцова. А може вони раніше були знайомі. Звідкіля ви можете знати.?

Скворцов. Знаємо ми це знайомство... Ну, та про це другим разом. (до Нащокіна) Крикніть, граф, вістовому, що-б подали карету. (Нащокін виходить) Збирайся Льоля та поїдемо до баронеси, а то мама не хоче.

Льоля. З великою приємністю.

Нащокін. (Входить) Карета вже під ганком, пане полковнику.

Скворцов. В таким разі їдьмо, а то вже й так спізнився. (похоплюється) Ага! От трохи було не забув. (до Скворцової і Лідії) Залишіть, будь ласка, нас одних. Маємо закінчити одно службове діло. (Скворцова і Лідія виходять) Загляньте, граф, чи нема часом у штабі поручника Загурського. Як що є, то скажіть йому, що я хочу з ним говорити. (Нащокін виходить) Треба доручити цьому полячкові слідити за Гордієнком. Він на такі діла дуже спритний...

ВИХІД 7.

Загурський. (Входить слідом за Нащокіним і низько кланяється) Маю честь явитися, пане полковнику.

Скворцов. (Не витаючись) Знаєте хто в мене зараз, був?

Загурський. Знаю, пане полконику. Підполковник Гордієнко.

Скворцов. Цього мало. Я хочу знати про нього все. Розумієте?

Загурський. Так, пане полковнику, розумію. Ви хочете знати його політичне обличчя

Скворцов. Так. І чим більше довідається, тим довше не відправлю вас на фронт.

Загурський. До ваших послуг, пане полковнику.

Скворцов. І то як найшвидче.

Загурський. Постараюся, пане полковнику.

Скворода. (У дверях) Панна Лідія Івановна наказали докласти вашому високоблагородію, що вони вже готові!

Загурський. Не смію затримувати, пана полковника. (кланяється)

Скворцов. До побачення, поручник. (до Сквороди) Скажи, що вже йдемо. (Скворода виходить у одні двері, а Загурський у другі) Цей полячок швидко виведе Гордієнка на чисту воду.

Нашокін. Він на все здібний лишеб не бути відправленим на фронт.

Скворцов. Противний, але користний в таких випадках.

Лідія. (За сценою) Папа!..

Нашокін. Лідія Івановна кличе. Поспішайте, пане полковнику.

Скворцов. Може-б і ви, граф, з нами поїхали?

Нашокін. Дуже радо.

Скворцов. Так їдьмо. (виходять)

ВИХІД 9.

Скворцова. (Входить і сумно) Відїхали дворяне. (підходить до вікна, й про себе) Ну, та й остогидли ж вони мені. (дивиться на вулицю й задумується, потім задоволено) Але ж і втер Гордієнко графові носа. Замок і а ні пари з вуст. (дивиться на вулицю, потім нервово) Він!.. Яка горда хода... А чи оглянеться... (радо) Оглянувсь! (хватає себе за серце) Що це зі мною? (відходить від вікна і звідкіль він із дядьком знайомий? Наскільки пригадаю, то дядько ніколе не згадував мені про нього. (задумується) А може й він українець? Можливо, що в Києві довідався про дядька... (сідає й задумується) Стільки само літ має як і я... І чому він не одружився?... (підводиться й починає ходити) Одна, каже, як палець. (ловить себе на думці) Та що це він мені з голови не виходить? Невже кохання? Та де там. Не мала часу і познайомитися з цим почуттям. Просто з гімназії та й заміж. Всього 17 літ мала. А через рік і Льоля знайшлася. Так і промайнула моя молодість. (звоник телефона, підходить до бюра і в телефон) Гальо!.. А! Дядько. Добридень. Як поживаєте?... Дуже рада... Так. Познайомилася... На мене? Гарне зробив вражіння. Мені здається, що це людина серйозна і далеко не глупа. Але скажіть мені звідкіль ви знайомі?.. Я так і думала... Я йому вдячна за графа. Гарно осадив. Не дав і слова промовити... У вас? То він напевно чує, що ми говоримо? (сміється) Я?.. Хіба я можу зробити на когось гарне вражіння?.. А ідіть собі! Я про себе так високо не думаю... У вас обідає?.. Коли-ж це

якось ніяково. Бог зна, що може подумати... (сміється) Ні. Не боюся. А все якось не випадає... Ви так думаете?... Добре. Я приїду. Тільки не розказуйте нічого про моє фаміліjne щастя. Не люблю, коли мене жаліють... Так глядітьже ... Так. Через чверть години буду. До побачення. (вішає телефон і звонить на чуру) Він там. (ходить) Каже, що зробила на нього гарне вражіння. (задумується) А він на мене?.. Та що з того? Моє життя скінчилося. (думає) Все мама наробила. У вищім колі, казала, будеш перебувати. Щастя зазнаєш. Зазнала, нічого сказати... (входить чура) Заклич мені Скворорода, візника. Я поїду до доктора Крамаренка.

Скворорода. Слухаюсь, панічко. (виходить)

Скворцова. Ех, життя! (з жалем) Без любови, без радости промайнуло. А жити, коли воно ни слід а обставлене, гарне... Захоплююче... (сідає й думає) Для когось, але не для мене... А все прокляті гроші наробили. Коли-б була біднішою, то, можливо, і я зазнала-б другого життя. Одружилася би з таким, як сама, полюбила, та й жила-би, як люде, а то... (махнувши безнадійно рукою) Колиб не Льоля то й жити не варто. (підводиться) Але й вона мало радости приносить. Вся в батька пішла. Як і батько, другий раз простим моїм родом виховання наробило. (входить Скворорода)

Скворорода. (У дверях) Візник біля ганку, пані!

Скворцова. Добре... Можеш іти. Я зараз. (ходить і думає) Оден годос каже: їдь, а другий — ні... (підходить до вікна) Чекає... (іде до дверей) Краще відправлю, а дядькові позвоню, що не приїду. (іде до бюро, бере телефон, задумується) Обовязки... Мораль... (кладає телефон, відходить від бюро і рішуче) їду! Зараз же їду. Хіба й справді я вже не маю права бувати навіть там, де мені подобається? (глянувши на вколо і рішуче) Вони веселяться. Про мене їм байдуже. (виходить)

ЗАВІСА.

Ф. МІССЛЕР

НАЙТАНЬШІ КАРТИ КОРАБЕЛЬНІ

і на найлучші кораблі.

ДІЯ 2.

ВИХІД І.

(Кабінет Скворцова. Гордієнко і Крамаренко сидять біля бюро і курять)

Гордієнко. Розказати вам, Іване Івановичу, все докладно зараз не можу. Це забрало би від мене багато часу, але коротенько скажу, що мій світогляд із національного боку змінила війна, а, властиво кажучи, Галичина...

Крамареако. Це дуже цікаво. Я перший раз у своїм життю зустрічаю кадрового старшину такого самостійника...

Гордієнко. Тепер уже їх є багато. Я навіть сказав би, що майже половина старшин — малоросів після цієї війни будуть знати: хто вони, та чії діти.

Крамаренко. Ви, напевно, щось більше пережили, як просте знайомство з Українцями в Галичині?

Гордієнко. Так. Пережив не мало. (ходить) Пережив повний, душевний переворот. Став зовсім другим чоловіком. Сам себе не пізнаю. Другий раз, як пригадаю себе таким, яким був, то аж соромно робиться...

Крамаренко. То все наробило криве, московське, виховання.

Гордієнко. Маєте рацію. Москва добре подбала про те що б не тільки наші мізки, а і душі зденаціоналізувати. По собі суджу... (підходить до Крамаренка) Ще в початку війни — був годним не тільки забити мазепинця, а навіть власними зубами перегризти йому гортянку... І, як перемінився...

Крамаренко. Але це вам, Миколо Олександровичу, майбуть не легко дісталось?

Гордієнко. Навіть дуже тяжко. Віруйте, що я був не далеко від самовбивства... Присяга імператорові, старшинська честь, віра, батьківщина в московському розумінню слова; все це темною завісою зашло перед моїми очима правду.. З початку мені здавалося, що я не достойний носити оцей мундір...

Крамаренко. А тепер?

Гордієнко. А тепер навпаки. Почуваю себе тепер більше достойним військового мундіра, чим раніш. Віруйте, що коли почув себе Укра-

інцем, то і порозумів, що тільки скине з мене мундір, або смерть, або повна перемога нашого народу в боротьбі за своє визволення... Не тому, Іване Івановичу, надаю велику вагу військовому мундірові, як старшина. Боронь Боже. Я на це дивлюся очима українського патріота... Вірю, що тільки страшна, та вперта боротьба допоможе нам стати на шлях національної волі... А для цього нам потрібна армія і ще раз армія. Без армії не може бути перемоги, а без перемоги не матимемо своєї держави... (входить Скворцова.) От чому так люблю я військовий мундір...

ВИХІД 2.

Скворцова. (Входить і весело) Так от де ви, заговорщики! (підходить) Не перешкодила?

Гордієнко. (Подає їй стільця) Ви, Ганно Федорівно, можете тільки перешкодити людині вмерти, бо навіть вмираючий, глянувши на вас, закаче жити...

Крамаренко. (Перебиває) Слухай Ганю. Мені зараз Микола Олександрович оповідав про душевні переживання в мент свого національного відродження. Слухаючи, я шкодував, що тебе не було. Думаю, що після того і ти вже нарешті сказала би нам: так чи ні...

Скворцова. (Сідає) Я уже казала вам, панове, що, як Українка, буду з радістю допомагати вам, чим тільки зможу, а що торкається грошей, то все що маю — до ваших послуг...

Гордієнко. Діло не в грошах. Ви, Ганно Федорівно, потрібні нам, як дійсний член...

Скворцова. (Перебиває) Дивний ви чоловік, Миколо Олександровичу. Вам чомусь здається, що тільки вписані члени можуть бути корисними вашій організації.

Гордієнко. Мені хотілобся мати вас між нами, як моральну силу для слабших духом...

Скворцова. (Усьміхаючись) Таких як ви?

Гордієнко. Іменно. Ваша присутність надала мені ще більшої енергії... От за 4 місяці я встиг розпочати в цім глухім кутку визвольну працю, та наколиб мав за собою вашу моральну підтримку, то напевно до сього часу зміг би зробити багато більше...

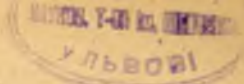
Крамаренко. Вона боїться, що ми будемо відкриті, та що нас заарештують.

Скворцова. Вибачте, дяльку. Не через боязнь втримуюся, а тільки тому, що люде мене не так зрозуміють і почнуть говорити, що вступила в вашу організацію ради того, що там є Микола Олександрович. І так уже кружляють про наші зустрічі різні чутки...

Крамаренко. А хоч би й так? Кому до сього діло?

Гордієнко. Ганна Федоровна бояться себе мною зкомпромітувати...

Скворцова. (Перебиває з докором) І вам не соромно, Миколо Олександровичу, таке говорити? (підводиться) Ви ж знаєте, як я до

вас відношуся? Пригадайте тільки вчорашню нашу розмову і вам самим перед собою буде соромно за такі слова...

Гордієнко. (Підводиться й винувато) Вибачте, Ганно Федорівно. Більше не буду таке говорити. (бере її за руку й цілує) Але дозвольте хоч надіятися, що швидко ви будете з нами...

Скворцова. (Із задоволенням бере його під руку) Надіятися можете. Це ваше право. А зараз прошу вас обох іти зі мною до гостей. На вас та дядька і так уже всі звертають увагу... Ходім дядьку!

Крамаренко. Хай звертають. (підводиться) Чорт із ними!

Гордієнко. (В цей мент) Не тільки до гостей, а і в пекло піду за вами...

Скворцова. Та я знаю, що ви майстер на компліменти. (всі виходять)

ВИХІД 3.

Нашокін. (Входить, закурує і нервово про себе) От вперта проклята баба! (ходить) Ні строгість мужа, ні слъози Льолі не допомагають. (із призи́рством) Мужва чортова!... Хай іде, каже, але і ломаного гроша не дам... А без грошей на бісового батька вона мені здалася? Такого добра на жіночій сьмітнику досить валяється. (рішуче підходить до бюро й звонить) Треба вже покінчити з цією комедією. Або так, або інакше, а результат ще сьогодні мушу знати. А ні, то просто на фронт...

Скворода. (У дверях) Маю честь явитися, ваше сіятельство!

Нашокін. Пройди в сальон, та скажи панночці Лідії Івановні, що я чекаю на них в кабінеті. Тільки гляди, що-б цього не запримітила командірна. Розумієш?

Скворода. Розумію, ваше сіятельство. (виходить)

Нашокін. (Оден) Жаль буде, коли такі капітали пропливуть біля мене, а другому дістануться. (думає) Управитель із маєткву пише, що не тільки стовпа, а й відсотків по боргам платити нічим. Чого доброго ще з молотка родовий маєток продадуть...

ВИХІД 4.

Лідія. (вбігає весела) Вибач, миленький. Баронеса затримала. Вона мене дуже любить. (непомічає, що він сумний) О о о! Та ти, як бачу, й губки надув? (цілує) Що сталося?

Нашокін. (Обнімає й ділано) Серце болить. Не може дурне вгамуватися. (цілує) Люблю я тебе, Льолю. Більше свого життя люблю...

Лідія. То й слава богу! (цілує) А ти думаєш, що я тебе менше?.. Більше. Повір, що більше. (лащиться) Особливо тепер, як себе почувала...

Нашокін. (Насторожує) Що?.. Що ти почувала? (бере її за рамя)

Лідія. (Задоволено) маленького ваню почувала...

Нашокін. (Роздратовано) Та ти з глузду з'їхала?! Не убереглася? (починає нервово ходити) Скандал! (Лідія сідає та вдає, що плаче)

Страшний скандал!.. (підходить і строго) Зрозумій же, що тепер твоя вперта мати ніколи не дасть своєї згоди на наш шлюб. (відходить і в розпуці) Всі мої надії розбила!..

Лідія. (Через сльози) Чого? Хіба ми без дозволу мами не перевінчаємося? Тиж чув, що сказав учора папа?

Нащокін. (Підходить до неї і нервово) Перевінчаємося, перевінчаємося!.. А жити на що будемо?

Лідія. Поїдемо в твій маєток...

Нащокін. У який там бісового батька маєток? Ще добре, що тепер війна, а то вже до сього часу за борги з молотка продали-б (відходить)

Сковорода. (В цей мент у дверях) Панночко! Вас баронеса просять.

Лідія. (Як би й не плакала) Баронеса?.. Добре. Скажи, що зараз прийду. (Сковорода хоче вийти) Почекай. Скажи вперед пані, що-б негайно прийшли до мене. Скажи, що я хора.

Сковорода. Слухаюсь. (виходить)

Лідія. (Підходить до Нащокіна і заспокоююче) Ну, досить. Заспокойся. (обнімає) Зараз я поговорю з мамою рішуче...

Нащокін. Не допоможе: вперта твоя мама. (чує кроки) О! Іде. (поспішно цілує Лідію) Я вийду... (виходить)

Лідія. Тільки не турбуйся. (сідає і вдає, що плаче)

ВИХІД 5.

Сковорода. (Поспішно входить, бачить, плачучу Лідію і занепокоєно до неї) Льоля, що з тобою? (обіймає і цілує) Може ти хора?.. Ну, скажи, дочко, що сталося з тобою? (Лідія вдає, що плаче ще гірше) Ходім, Льолю, та ляжеш, а я закличу дядька...

Лідія. Не... хочу...

Сковорода. А шож ти хочеш, доню? (Лідія мовчить) Ти-ж знаєш, що я все для тебе зроблю?..

Лідія. (Ділає через сльози) Вмерти хочу...

Сковорода. (Пригортає її до себе) Та, що з тобою, доню моя? Що за горе таке в тебе? (заспокоююче) Така молоденька, красива, та твоє ще все життя впереді...

Лідія. (В істеричі) Скінчилося воно, мама!.. Тепер уже пізно...

Сковорода. Що ти плетеш? Чому пізно? (обнімає й цілує) Не любиш ти мене, доню. Навіть правди не хочеш сказати своїй матері.

Лідія. (Через сльози) Тебе то люблю, мама, тільки ти мене ні. Не бажаєш щастя своїй дочці...

Сковорода. Та ти при своєму розумі? Що ти верзеш?

Лідія. Я маю рацію так говорити...

Сковорода. Яку?

Лідія. Бо не хочеш віддати мене за графа...

Сковорода. Та він же тебе не вартий. Лиши його, доню. Прошу тебе: лиши. Кращого собі знайдеш...

Лідія. (Відходить від Сковородової і через сльози) Пізно вже, мама,

про це думати.

Скворцова. Як то пізно? Що ти хочеш цим сказати? (підходить)
А може ваші відносини зайшли вже занадто далеко?...

Лідія Так...

Скворцова. (Перестрашено хапає її за рамена) Що скоїлося?..
Кажи!

Лідія. (Випручається й відходить) Я почуваю себе матір'ю...

Скворцова. Що о о ?! (опускається в крісло й плаче)

Лідія. (Дивиться побідно на неї і з задоволенням.) Нарешті то допика! Навіть простацькій шкірі зуміла дошкулити. (задоволено) Тепер треба бігти та послати лікаря. Хай відходжує. (виходить)

ВИХІД 6.

Гордієнко. (Входить. Побачивши Скворцову плачучу, поспішно наближується і ніжно) Що з вами, Ганно Федорівно? (кладає руку її на рамя) Що сталося? (Скворцова плаче ще гірше) Та що таке? Може вас хтось образив? (Скворцова стискає його руку) Візьміть себе в руки. Що скажуть гості?..

Скворцова. (Через сльози) Хай говорять, що хочать. Тепер мені байдуже. (входить Крамаренко.)

ВИХІД 7.

Крамаренко. (Побачивши Скворцову в сльозах і до Гордієнка занепокоєно) Що це значить?

Гордієнко. Не знаю. Я тільки що зайшов і застав її в такому стані...

Крамаренко. (Обнімає Скворцову і ніжно) Ну, годі, годі! Заспокойся, Ганю. Краще розкажи дядькові про своє горе. А може ти з паном полковником посварилася?..

Скворцова. (Через сльози) Льоля убила... осоромила...

Гордієнко. Вибачте, панове, я вийду. (хоче вийти, але Скворцова затримує його за руку) Коли мені тяжко бачити вас в такому стані...

Скворцова. Залишіться. Ви мене не осудите...

Крамаренко. (Щілує) Та розкажи толком, що скоїлося... Та й чим же вона тебе так осоромила? Я тільки що з нею говорив. Весела, як ніколе. А зараз такого мазура з графом шкварить, що аж дим короми-слон іде.

Скворцова. (Раптово випручається з його обіймів і з недовірям) Цього не може бути!..

Крамаренко. Брехати, Ганю, я не вмю. (відвертається)

Скворцова. (Наближається до Крамаренка і перепрошуюче) Вибачте, дядьку. (хватає себе за голову і знова відходить) О, Боже! (ходить дуже нервово)

Гордієнко. (До Крамаренка) У мене серце від болю розривається. Не можу бачити її такою. Краще піду домів... (подає руку)

Крамаренко. Не видумуйте. Ще гірше зденервується. (В цей мент Скворцова підходить до бюро й звонить) Ще ніколе не бачив її в такому стані... (Входить Скворцова).

Скворцова. (До Сквороди) Попроси до мене негайно командіра, панну, та графа. (Скворода хоче вийти) Почекай! Принеси три шклянки шампаня.

Скворода. Слухаюсь! (виходить, а вона починає нервово ходити)

Крамаренко. (Підходить до неї і ніжно) Що це значить, Ганю?

Скворцова. Нічого. Будьте спокійни, дядьку. Зараз все почуєте і побачите. (спирається, панує над собою і дивиться на двері)

ВИХІД 8.

Скворцов. (Входить, а за ним Лідія і Нащокін.) Ти нас просила?

Скворцова. Просила.

Скворцов. В чім річ? (Скворцова не може від хвилювання говорити, а тому до Крамаренка) Що вона хоче?

Крамаренко. Запитайте самі. Мені також не хоче нічого сказати. (Лідія штурхає графа в бік)

Скворцова. (Панує над собою) Почекайте, Іване Григоровичу. Зараз довідаєтеся про все. (до Лідії) Скажи мені, Лідія, те, що ти мені перед хвилиною заявила, є правда?

Лідія. (Хоробро) Правда.

Нащокін. (Наближується до Скворцової і перепрошуюче) Вибачте, ради Бога, Ганно Федорівно. (простягає руку) Це сталося... (Скворцова демонстративно відвертається, Гордієнко і Крамаренко переглядаються, рука Нащокіна висне в повітрі)

Скворцова. (До Лідії) А папа про це ти сказала?

Лідія. Ще вчора.

Скворцова. (До Скворцова) А ви як на це задивляєтеся, Іване Григоровичу?

Скворцов. Я?.. Звичайно. Притомности не стратив. (входить Скворода з шампаном)

Скворцова. (Ділано сьміється) Не стратили?.. Яка я рада! (побачивши Сквороду) Ага! шампан... (іде на зустріч Сквороді) Давай сюди! (Скворода підносить, вона бере одну шклянку і подає Крамаренкові, Другу — Гордієнкові, а третю бере собі і потім підвищеним голосом) Панове! Прошу випити разом зі мною за здоровля мого шановного мужа, що на протязі 19 літ давав мені чудові лекції фамілійної моралі! (Скворцов приймає її слова за правду і кланяється) По друге, панове, прошу випити за здоровля новонаречених: Лідії Івановни, та графа Валентина Володимировича!.. (Скворода виходить)

Скворцов. (Радо) І справді?

Скворцова. Як чуєте... (п'є відразу)

Скворцов. Так за це і я хотів би випити. (оглядається навколо)

Скворцова. (Сьміється) Не турбуйтеся, Іване Григоровичу. Скворода вже вийшов. (бачить, що Крамаренко і Гордієнко не п'ють) Що ж ви, панове? Не бажаєте щастя новонареченим? (Крамаренко і Гордієнко переглядаються, витають шклянками Лідію і Нащокіна і випивають) А на коли весілля, Іване Григоровичу, відбудеться через тиждень, то

в такім разі, зарученим буде виплачено мною 1000.00 карбованців...

Скворцов. Оце, Ганно Федорівно, по моєму. Давно так треба було...

Скворцова. (Не звертаючи на нього уваги) Решту мого добра, так рухомого, як і не рухомого дарую на народні цілі у ваше, дядьку, повне розпорядження з тим, що б у нашім місці була відкрита гімназія виключно для селянських дітей, чи то, вибачте, для «мужичих» дітей...

Скворцов (Перебиває) Ну, вибач!.. Цього я вже не дозволю!

Крамаренко. Ганю!..

Скворцова. Не перечте, дядьку. Не pomoже. Це моє остаточне рішення. (до Скворцова) Вам, Іване Григоровичу, до майна мого — зась! То власність моя і нею я распоряджаюся, як сама хочу...

Скворцов. Та ти з глузду з'їхала?

Скворцова. Ні, Іване Григоровичу. Ви помиляєтесь. То раніш я була безглузда. Цілих 19 літ була безглуздою, а тепер, слава Богові, ви з донькою мене вилікували. (рішуче) Та що там даремно сперечатися. Краще прошу вас, Іване Григоровичу, залишити мене одну. (Крамаренко і Гордієнко хочуть вийти) Ні, дорогі гості, це відноситься не до вас. З вами я ще маю поговорити...

Скворцов. Ти сьогодні дійсно не присвоєму розумі. (до Нащокіна) Безглуздя, чи примхи і сам не знаю...

Лідія. Залиши, папа. Краще ходім. Хай вже буде на цей раз, як вона хоче.

Скворцов. Маєш рацію, дочко. Ходім граф. (виходить, а за ним Лідія і Нащокін.)

Скворцова. (Коли зачинилися за ними двері, розплакується і кидається Крамаренкові на груди) Аж тепер я одинока!..

Крамаренко. (Приласкує) Не кажи так, дочко. А я тобі чужий? Не дядьком тобі доводжуся?.. Та й Микола Олександрович не...

Гордієнко. (Захоплено перебиває) Моє життя вже давно в руках Ганни Федорівни.

Крамаренко. По правді сказати: я всьому, цьому радий. Але скажи мені, Ганю, що за причина?

Скворцова. (Втирає сльози і панує над собою) Не питайте, дядьку. (відвертається) Стидно і казати. За неї стидно...

Крамаренко. Невже ж Лідія?..

Скворцова. (Перебиває і відходить до вікна) Ви догадалися. Лідія зайшла в своїй відносинах із графом дуже далеко. (про себе) І в кого вона пішла?

Гордієнко. У батька.

Крамаренко. А то-ж у кого?

Скворцова. (Рішуче підходить до Гордієнка і простягаючи йому руку) Тепер я вступаю в вашу організацію. Від сьогодні — я слухняний член Союзу боротьби за Україну. Можете, Миколо Олександровичу, від сьогодні наказувати мені в цій справі, як знайдете потрібним...

Крамаренко. Слава Богу! Нарешті то! (відходить і запалює цигарку)

Гордієнко. (В цей саме час) Який я радий! (бере її за руку й цілує)

А друге?

Скворцова. Вперед Україна, а потім любов...

Гордієнко. Невже ви мені не вірите?

Скворцова. Вірю, Миколо Олександровичу. З першої зустрічі повірила. Тільки наперед щастя нашої пригнобленої Батьківщини, а потім власне...

Крамаренко. Bravo, Ганю! Це по моєму. (Входять: баронеса, барон, Скворцов, Степанов, Загурський, Нечипоренко, Нашокін і Лідія)

ВИХІД 9.

Баронеса. (З лорнеткою простує до Скворцової, а за нею всі, крім Скворцова, Лідії та Нашокіна) Поздоровляю, душечка, поздоровляю. (цілує Скворцову) Така пара, така пара, що й сказати не можна. (помічає, що Скворцова не весела) Та ви засмучені? Не радуєтеся?.. Хіба ж так можна?...

Скворцова. (Відчепно) Я весела. То вам тільки так здається...

Барон. (Цілує руку) Поздоровляю, Ганно Федоровно, та бажаю молодим всього найліпшого...

Скворцов. (У цей мент) Шампан!!!

Нечипоренко. (Підходить після Степанова й Загурського) Я, Ганю, не знаю: поздоровляти. чи ні. (цілує руку)

Скворцов. (Скворода розносить шампан, а він підходить до Скворцової і з докором) Та для людського ока будь веселіша. Промов до графа хоч словечко. Подумай тільки: в яке положення ти його ставиш.

Скворцова. Я весела, Іване Григоровичу. А відносно графа прошу не говорити: даремно будете слова тратити. (Скворцов не задоволено крутить головою і відходить)

Нечипоренко. Ти сьогодні дійсно, якась дивна, Ганю.

Гордієнко. Ганна Федорівна хвилюється...

Скворцова. Хіба ж не є чого?.. Заручини Льолі, мої іменини, а, говне, що від сьогодні я такий же само член вашої організації, як і ти брате.

Нечипоренко. Справді?!

Гордієнко. Це вже я можу підтвердити, капітан.

Нечипоренко. (Радо цілує її в руку) О тепер поздоровляю. (підходить Крамаренко) Від щирого серця поздоровляю!.. Давно вже була пора...

Крамаренко. По правді сказати: я за Ганю боюся. У неї занадто палка вдача.

Скворцова. Не журіться. дядьку. Більш копи лиха не буде. (сміється)

Крамаренко. (Скворода підносить шампани, всі беруть шклянки) Дай, Боже!.. За твоє здоровля, Ганю.

Скворцов. (У цей мент) Панове! Прошу підняти свої чарки, та випити за здоровля новозаручених!

Голоси: Слава!.. Слава!.. Слава!... (всі пють)

Гордієнко. (До Скворцової) А я п'ю за красу, розум та добре серце, — за все те, що Богом так щедро з'єднано у вашій дорогій особі! (п'є)

Скворцова. За нашу Батьківшину, та здібних до самопожертви її синів! (п'є)

Нечипоренко. За нашу будучу армію. (п'є)

Гордієнко. В будучій нашій армії полягає доля нашої Батьківщини (стискає Нечипоренкові руку, який після того відходить із Крамаренком до барона)

Степанов. (До сього часу шептався з Загурським) Так ви кажете, що Гордієнко з Крамаренком приятелюють?

Загурський. Душа в душу живуть. Просто не розлучні. Та ще й Ганна Федорівна з ними.

Степанов. Ту друге почуття до них тягне. (на вухо) Там, як я чув, рогами для командіра пахне, але ці двоє мене дуже цікавлять. На мою думку: це типи підозрілі...

Загурський. Я певен того, що вони ведуть якусь підпольну працю... (підходить Скворцов.)

Степанов. Це ваші тільки пропозиції і більше нічого?

Загурський. Так, пане полковнику. Але я певен, що не помиляюся.

Степанов. Крамаренка знаю добре. Він чистої води мазепинець, але Гордієнко?..

Загурський. Мені здається, що Гордієнко ще більший.

Скворцов Таке й моє переконання. Тільки він дуже обережний.

Степанов. Добре було-би, як небудь спровокувати його ще сьогодні.

Загурський. Я постараюся це зробити, лише навчіть як?

Скворцов. Знаєте що поручник? Ідіть ви зараз до групи барона, та постарайтеся розпочати балачку, про так званий український рух в Галичині. Я певен того, що Крамаренко не втримається і почне репетувати, а Гордієнко, як його приятель і одностудець, напевно вмішається в цей спір...

Степанов. (Перебиває) Чудова ідея!.. Тільки знаєте що, панове? Ходім всі...

Скворцов. Ходім. (всі йдуть до групи барона)

Баронеса. (В цей мент, підійшовши до Скворцової, що тихо розмовляла з Гордієнком) Не перешкоджу, душечка?

Гордієнко. У нас секретів нема.

Скворцова. Так із пустого в порожнє переливали...

Баронеса. У мене, душечка, є до вас невеличке діло...

Скворцова. Чим можу служити, Марію Івановно?

Баронеса. Я, душечка, хотіла запитати вас, про причину на підставі котрої ви, подарувавши комітету ранених, де я є головою, 25.000 карбованців, зробили розпорядження, аби ці гроші витрачалися виключно під доглядом вашого дядюшки, доктора Крамаренка... Невже-ж, душечка, ви мені не довіряєте?..

Скворцова. Хто-ж вам про це говорить?.. Я мала тільки на увазі, що мій дядько — є людина чесна..

Баронеса. (Перебиває) А я, душечка? (до Гордієнка) Просто, як по щоці достала.

Гордієнко. Мені здається, баронеса, що ви не так порозуміли Ганну Федорівну.

Баронеса. А як же, душечка, накажете розуміти?

Скворцова. (До Гордієнка) Мені, по правді сказати, Миколо Олександровичу, не раз доводилося чути, що комітетські гроші витрачаються не так, як слід. Навіть сама вже встигла запримітити, що комітетські пані раніш бідні, тепер красуються в шовках, а де які навіть встигли обзавестися власними автами...

Баронеса. (Перебиває) Цим, душечка, ви хочете сказати, що комітетські пані — патронеси є злодійки? Так я вас, душечка, порозуміла, чи ні?..

Скворцова. Цим я хочу сказати, що зі слів самого секретаря вашого, в комітет за два роки вплинуло понад 2-а мільони, а на ранених витрачено лише 840 тисяч, а решта грошей по комітетським книжкам записані, як розхід, на ріжні репрезентації отих самих пань-патронес...

Баронеса. (Ображено) Ви, душечка, говорите подібно базарним демократкам... (Крамаренко нервово розмовляє з бароном.)

Скворцова. Ліпше і почесніше бути демократкою навіть базарною, чим обкрадати ранених... (До Гордієнка) Та що там про це сперечатися. Ходім краще та заспокоймо дядька, а то він людина нервова і може наговорити купу дурниць баронові. (відходить, а за нею уклонившися баронесі, відходить і Гордієнко)

Баронеса. (В слід Скворцової) Мужичка! (також іде за ними)

Крамаренко. (У цей мент) Ваші погляди, барон, дуже вузькі. З ними розумна людина погодитись не може...

Барон. А ви, докторе, швидче змахнете на члена «Союзу визволення України», чим на руського патріота...

Скворцов. А хто, ваше превосходительство, може ручити, що доктор не є членом цього союзу?

Крамаренко. Як Українець, дуже навіть хотівби ним бути, але, на превеликий жаль, «Союз Визволення України» складається виключно з людей, котрі зараз перебувають за кордоном. Так, що мені залишається тільки мала роля співчуття і більше нічого...

Барон. По наших законам-спічуття злочинстві також є провиною проти держави...

Крамаренко. Звичайно, коли ми це співчуття почнемо розглядати в рамках міністерських, та губернаторських циркулярів...

Загурський. Безумовно пан доктор мають рацію. Ви тільки подумайте Ваше Превосходительство до чого веде ворожа політика руського уряду до українського населення в Галиччині?

Крамаренко. До розвалу самої Росії. Ось до чого, поручник...

Барон. Я протестую проти такої критики царського уряду!

Крамаренко. Той протестуйте собі на здоровля. (до Гордієнка) Ро-

зумієте, Миколо Олександровичу? Ці пани ніяк не можуть порозуміти того, що московська політика в Галичині є політикою ката...

Нечипоренко. Залишіть, дядьку. Дайте спокій.

Крамаренко. Чому?.. Хіба ж не маю рації?

Загурський. (У цей мент) Поводження руської армії в Галичині дійсно є карегідним.

Барон. Чому, поручник?

Скворцов. Тому, ваше превосходительство, що мало вішає отих державних зрадників-мазепинців...

Крамаренко. Мало? Та чи ви знаєте, скільки вже повішено та розстріляно невинного люду в Галичині?

Скворцов. То мазепинські видумки. Знаю тільки добре те, що голодне населення Галичини зараз годує наша армія.

Крамаренко Шибеницями годує...

Загурський. В Петрограді дуже помиляються, коли думають, що українське населення в Галичині такими надлюдськими утисками можна змосковшити.

Барон. Те не потрібно робити. Галичину населяють такі-ж само руські, як і ми всі. Не забувайте, поручник, що від Владивостока і аж по Сян — одна свята матушка Росія і оден народ...

Крамаренко. В Галичині стільки ж є москалів, як мі ж нами зараз китайців. (у тон баронові) Не забувайте, барон, що Галичину населяють українці та невеликий відсоток поляків...

Скворцов. Ви докторе, хочете, сказати мазепинців?

Степанов. Німецьких запродавців.

Скворцов. Державних зрадників.

Скворцова. (Перебиває) Кому ж то вони зраджують, Іване Григоровичу? Чи не вам часом?

Барон. А ви, Ганно Федорівно, не знаєте кому вони зраджують?

Скворцов. Росії зраджують...

Скворцова. Тим, що бороняться від московських шибениць?

Баронеса. А ви, там були? Бачили?..

Скворцова. Як не була, то читала, як ті зрадники билися на Стрипі проти москалів.

Барон. Мало читати. Треба розуміти те, що читаєте, Ганно Федорівно.

Скворцова. Ви хіба судите по собі, барон?

Скворцов. Як ти сьмієш так відповідати його превосходительству?!

Баронеса. Ганна Федорівна рахує себе, як і її дядько, розумнішою нас всіх.

Гордієнко. Вибачте, баронеса, але мушу сказати, що відносно Галичини Ганна Федорівна має рацію...

Скворцов. Як? І ви, підполковник, знаходите оправдання для цих державних зрадників, яких доктор Крамаренко називає «Січовими Стрільцями»?

Барон. Підполковник не знає, чи не хоче знати, що руська армія зайшла в Галичину для визволення її з німецького ярма...

Крамаренко. Що б накласти московське, ще тяжче...

Скворцов. Іване Івановичу. Я би попросив вас нарешті пояснити нам, на якій основі ви їх так бороните?

Крамаренко. Я вже вам 20 разів казав це, але коли ви не годні цього зрозуміти, то в цім вина не моя а Божа...

Гордієнко. (Перебиває) Панове! Мені здається, що всі ви тут, за малим винятком, не розумієте того над чим спорите...

Баронеса. Дякуємо, душечка, за комплімент.

Гордієнко. (Не звертаючи уваги на баронесу) Всі ви говорите про державне зрадництво, але не всі ви розумієте: що є державною зрадою...

Загурський. (До Степанова під секретом) Починається...

Барон. Дозвольте підполковник...

Гордієнко. (Перебиває) Коли ви, барон, говорили, я не перебивав вас. Тепер прошу вислухати і мене...

Степанов. Просимо. Це дуже цікаво...

Гордієнко. Річ не в цікавості, а в правді... І так, панове. Зрадництвом у державному розумінню слова називається вчинок, чи цілий ряд вчинків, які так чи інакше спрямовані проти інтересів своєї батьківщини за рахунок власної користи фінансової, фізичної, чи амбітної...

Барон. З цим я погоджуюся...

Гордієнко. (Продовжує) Але, панове, чи можна ж називати зрадниками тих героїв, котрі віддають своє життя за батьківщину?

Барон. Навпаки.

Гордієнко. Тепер уявім собі, панове, таке: Німці покорили Росію, ввійшли в вашу землю, повикидали вас всіх із тих посад, на котрих ви себе так гарно почуваете і, крім того, з брудними чобітьми залізли вам у душу і почали топтати все для вас святе, примушуючи робити те, чого не хочете, вірити в те, чому не вірите, та говорити мовою, якої не знаєте, бо вона для вас чужа... Як би ви, панове, до цього поставилися?

Скворцов. Коли б це сталося, ми повстали б, як оден!

Барон. Цього не може бути!

Баронеса. (Хреститься) Хай Бог милує!

Лідія. До цього Бог не допустить!

Гордієнко. От бачите. А між тим все це російська влада робить в Галичині...

Степанов. Ви помиляєтесь, підполковник!

Гордієнко. Ні, полковник. Кажу суцзу правду. Подивіться тільки: не встигла руська армія ввійти в Галичину, як почалися утиски галичан зі всіх боків... Перевішавши добрих пару тисяч українських патріотів, Бобринський, по наказу з Петрограду, позакривав всі українські школи, та примушує тепер галичан говорити на чужій, не зрозумілій для них московській мові. А всім відомий архієпископ Євлогій пішов ще далі. Він заліз у святе святих цього народа. Заліз у святу його церкву і наказує вірити в те, що галичане призвичаїлися називати еретизмом, а плювати на те, в що віками вірили... І от на ці всі утиски українське населення Галичини зареагувало в той спосіб, що в лиці свого національно-

го цвѣту — Січових Стрільців узялося за зброю. Наколи-б щось подібне сталося в Росії, то, по наказу з Петрограду, імена таких героїв були-б золотими буквами записані в вашу історію, але, наколи це роблять ваші вороги, ви плямуєте їх у самий брудний спосіб... Панове! Не зрадниками треба називати Січових Стрільців, а національними героями, гідними бути добрим приміром для багатьох із нас (Крамаренко і Скворцова плещуть у долоні)

Степанов. (Офіційно) Підполковник Гордієнко! Із ваших слів бачу, що ви співчуваєте українському рухові...

Гордієнко. Не тільки співчуваю, а навіть душею є з ним...

Скворцов. Як ви сьмієте, підполковник, таке заявляти? (до Степанова) Константин Іванович. Ви мусите від себе прийняти відповідні міри, а я ще сьогодні відправляю телеграму на височайше імня...

Крамаренко. Не забудьте і мене прийти до цього діла...

Барон. З вами, докторе, я і сам зумію розправитися...

Крамаренко. (З призиством) Налякайте, барон, свою «душечку», (відвертається)

Барон. Зрадник! Мужик!..

Скворцова. Прошу вас, барон, заховуватися в моім домі, як належить вихованій людині.

Барон. Я не у вас у домі, а в Івана Григоровича...

Скворцова. Все одно.

Баронеса. Ні, душечка, не все одно. Ми знаємо хто такий Іван Григорович і хто ви...

Гордієнко. А хто ж по вашому, баронеса, є Ганна Федорівна? (баронеса без відповіді відвертається)

Скворцов. (Офіційно) Не забувайте, підполковник, із ким маєте честь говорити!

Барон. (В цей мент) За їх превосходительство я підполковник, вам відповім.

Гордієнко. Прошу!

Барон. (З іронією) Ганна Федорівна є по нашому простого, мужичого роду і тому не може зрозуміти, що таке патріотизм...

Гордієнко. (Сердито перебиває) Як ви сьмієте говорити такі дурниці?.. (до Скворцова) Пане полковнику. Вашу дружину ображають!

Скворцов. Не ваше діло!

Гордієнко. Так коли ви не хочете охоронити честь Ганни Федорівни, як муж, то зроблю я, як старшина...

Скворцов. Я вам наказую!..

Гордієнко. (Перебиває) Наказуйте кому небудь другому, а не мені...

Скворцова. Залишіть, Миколо Олександровичу. Не варто...

Крамаренко. Чому!?. Треба провчити цього хама!

Барон. (Підносить руку і хоче вдарити Крамаренка) Так я хам!?

Гордієнко. (Зтримує руку барона і з силою повертає його до себе) Вперед ви мусите порахуватися зі мною! (притягає його до себе й рішуче) Ви розумієте, що ви сказали по адресі Ганни Федорівни?

Барон. (Хоче вирвати руку) А вам яке діло?.. Пустіть!

Скворцов. Підполковник Гордієнко!!!

Гордієнко. (Не звертаючи уваги на Скворцова.) Негайно маєте відкликати свої слова, барон, та попросити вибачення у Ганни Федорівни! (виймає годинник) На роздумування даю одну хвилину...

Барон. (Хоче вирвати руку) Хочби і пів...

Гордієнко (випускає руку барона) А коли так, то одержуйте! (Б'є по щоці барона так, що той падає)

Баронеса. Ай!!! (тратить притомність, всі обступають баронесу, а барона Загурський підводить і витирає йому хусточкою кров на губах)

Гордієнко. (До Скворцова.) У завтра будете мати рапорт на височайше імня про мою відставку. (до Степанова) А ви, полковник, робіть своє брудне, поліційне діло. (до Скворцової) Простіть, Ганно Федорівно...

Скворцова. Я не гніваюся, але мені вас шкода. Тепер вони вас погублять...

Скворцов. (У цей мент) Підполковник Гордієнко. Прошу залишити негайно мій дім!!!

Гордієнко. (При цих словах цілував руку Скворцові, але, почувши такі слова Скворцова, раптово повертається і наближується. Скворцов із страху подається назад. Зміривши Скворцова очима, повертається і до Крамаренка) Нема з ким мати діло. Ходім звідцїля, Іване Івановичу.

Крамаренко. Ходім, друже. (Прощається з Скворцовою та Нечипоренком і виходить)

ЗАВІСА.

Ф. МІССЛЕР

ЯК НАЙСКОРІЙША І НАЙДЕШЕВША
пересилка грошей
кошта телеграми лише пез.. 1.25

ДІЯ 3.

ВИХІД 1.

Їдальня Гордієнка. На стіні телефон. Дудка накриває стіл.

Дудка. (Поставивши карафінку з горілкою на стіл, відходить до дверей, але затримується й про себе) От же кортить. (зпльовує) Далєбі не витерплю. (іде до столу) І який дідько видумав її, таку добру? (бере пляшку, розглядає її, а потім нюхає) А а а !.. Аж за серце бере. (оглядається навколо) Одну тільки. (поспішно наливає й п'є) Як по маслу. гладить себе по череві) Навіть тут відчуваю... А може ще оденьку телєпнути?.. Ні. За обідом і сам дасть. Він у мене не такий, як командір полку. Пальцем ніколе не торкне... Тільки сумний щось. Особливо остатні часи. Щось має на душі, та... (дзвінок) О! Це вони. (поспішно виходить)

ВИХІД 2.

Сковорода. (Входить Дудка, а за ним Сковорода) Так пана, кажеш, нема?

Дудка. Зараз прийдуть. (помічає під оком синяка) О о о ! Та ти з медалєю?

Сковорода. (Не розуміє) Де?.. З якою? (оглядає собі груди)

Дудка. (Показує пальцем на синяк) А ось... Та й здоровенний же! Майбуть першої стєпені?

Сковорода. (Нервово) Иди собі під три чорти! Не завдавай жалю хоч ти. Скажи краще коли пан прийдуть?

Дудка. Та кажу ж що зараз. Почекай...

Сковорода. Не маю часу чекати... З листом прийшов.

Дудка То давай сюда. (простягає руку)

Сковорода. Вєлено в руки передати.

Дудка А хіба я тобі кажу, що б дав у ноги? (показує руку) Хіба ж це нога?

Сковорода. Тобі все жарти на думці. Кажу ж бо, що не маю часу...

Дудка. Та кажуж бо, що передам. Чого боїшся?

Сковорода. (Подає листа) Тільки ж гляди: зараз же як прийдуть...

Дудка (Бере) Від пані? (підморгує)

Сковорода. Еге.

Дудка. А як тобі здається: командірша кохає мого пана?

Сковорода. Біжи та запитай. (прощається) Бувай здоров. Та гляди не забудь про листа.

Дудка. Иди з Богом. А за лист не турбуйся: не з'їм, а передам, як тільки прийдуть. (Сковорода виходить, нюхаючи лист) От же пахне. (знова нюхає) Звичайно, що кохає... Таж хіба нема кого кохати? То ж золото, а не чоловік. Весь полк їх любить... (дзвінок) Оце вже то вони! (вибігає)

ВИХІД 3.

Гордієнко. (Входить, скидає кашкета і віддає Дудці) Не було нікого?

Дудка. Нікогісенько. (Виходить. Гордієнко підходить до вікна, дивиться на вулицю й задумується. (Дудка повертає з обідом) Прошу обідати, ваше високоблагородіє. (Гордієнко байдуже йде до столу і сідає, а він наливає чарку і подаючи) Викушайте. Ліпший апетит мати мете.

Гордієнко. (Бере чарку й п'є) Щось сьогодні і горілка не смакує. Якась міцна... (починає їсти)

Дудка. Не можу знати. Не пробував...

Гордієнко. (Підводить на нього очі) Ну тебе то я не від сьогодні знаю. А признайся: скільки перекинув?

Дудка. Однененьку. Далєбі, що тільки одненьку.

Гордієнко. А й ще хочеш! (бере карафінку в руки)

Дудка. Як накажете, то мушу.

Гордієнко. (Ставить карафінку на стіл) Насилувати не буду.

Дудка. (Розчаровано йде до дверей: потім топчється, не знаючи як почати. Гордієнко дивиться на нього) Та як тільки, ваше високоблагородіє теє... то я з великою охотою...

Гордієнко. Що?

Дудка. Та чарку.

Гордієнко. (Усміхаючись) Отак би й давно сказав. (дає карафінку) На, та випий.

Дудка. (Бере з шахви чарку, наливає ї п'є) Тепер принесу печеню. (виходить)

Гордієнко. Гарний, вірний чоловік, але до горілки слабий... (задумується)

Дудка. (Повертає, ставить на стіл печеню) Телятинка така молода, що й жувати не потрібно. (наливає чарку) Ще оцю одну. (подає) Викушайте.

Гордієнко. (П'є) Шож ти так багато приніс? (їсть) А дійсно мянгенька, тільки щось не маю апетиту. (перестає їсти)

Дудка. Е е е! Так не годиться (підсовує назад до нього таріль)

Треба їсти через силу.

Гордієнко. Кажу тобі, що немаю апетиту.

Дудка. (Ділить на тарілі страву) Оце тільки з'їжте, а я, тим часом, розкажу вам про одно важне діло...

Гордієнко. Про яке?

Дудка. З'їжте вперед.

Гордієнко. (Усміхується й починає їсти) Але ж гляди, коли піддуриш, то я...

Дудка. Хіба я сьмію? .. А коли відразу й не передав, то тільки для того, що-б попоїли спокійненько...

Гордієнко. Що не передав? (клада видельце й ніж) Може маєш для мене листа?

Дудка. Та ще коли-б ви знали від кого?

Гордієнко. (Підводиться й рішуче) Давай сюда! (Дудка подає) Хто приніс?

Дудка. Сковорода.

Гордієнко. (Іде до вікна) Прибирай! (Дудка прибирає, а він читає, потім цілує лист) Мила!.. Щастя мое!.. (читає в друге)

Дудка. (Прибравши) Можу йти?

Гордієнко. Йди. (Дудка хоче вийти) Ні почекай. (підходить до нього і радо) Слухай Дудка, о третій годині прийде одна пані...

Дудка. Знаю. Командіраша.

Гордієнко. Дурень! Кажу тобі, що прийде одна пані під вуалью...

Дудка. Під чим, під чим?

Гордієнко. Пані буде мати обличчя закрите густою сіткою...

Дудка. Розумію.

Гордієнко. Так от, як тільки вона прийде, то ти, не кажучи нічого, проведи її просто до мене.

Дудка. Куди?

Гордієнко. Та вже ж не на кухню. (дзвінок)

Дудка. Може це вже вони?

Гордієнко. (Дивиться на годинник) Це хтось інший. Біжи відкрий двері. (Дудка виходить) Колиб хоч не перешкодили (запалює цигарку)

ВИХІД 4.

Загурський. (Входить, а за ним Дудка) Не перешкодив? (витаються) Як ся маєте, пане полковнику?

Гордієнко. Дякую. (дивиться на годинник) До вашої розпорядимости маю 15 хвилин.

Загурський. Тая власне забіг тільки попередити вас, що Степанов і командір ще вчора послали рапорти на височайше ім'я...

Гордієнко. Знаю.

Загурський. А друге: тільки що одержав я від «Союзу Визволення України» через Київ літературу і хотів було передати її вам для перегляду.

Гордієнко. Деж вона?

Загурський На двірці. Коли хочете, то через пів години я можу привезти вам з пару примірників?

Гордієнко. Я до 4-ї занятій. А о 4, коли зможете, привезіть. У мене тоді дехто буде з наших і ми її переглянемо...

Загурський. Слухаюсь. Дуже радо. (дивиться на годинник і потім облесливо) Не сьмію затримувати пана полковника. (прощається) До побачення.

Гордієнко. Всього кращого. (Загурський виходить) Симпатичний чоловік. А я й не знав, що він українець...

Дудка. Він такий же Українець, як я старшина.

Гордієнко. А хто ж він по твоєму?

Дудка. Поляк. А ви думали хто?

Гордієнко. Дурниці ти говориш. Учора я в нім сам переконався.

Дудка. От побачите колись, що помиляєтесь. Не даремно в нього очи так швидко бігають... (дзвінок)

Гордієнко. (Радо) Це вона! (до Дудки) Иди швиденько та відчини двері! (Дудка вибігає) Напевно має якесь важне діло, коли відважилась прийти...

ВИХІД 5.

Скворцова. (Входить, а Дудка виходить) Ви одні? (піднімає вуаль.)

Гордієнко. (З простягнутими руками іде її на зустріч) Як і все своє життя...

Скворцова. (Подає йому руку) Я на хвилю.

Гордієнко. Який я радий бачити вас у себе? (цілує руку)

Скворцова. (Сідає) Я прийшла по ділу.

Гордієнко. (Сідає проти неї) Я весь до ваших послуг.

Скворцова. Хочу запитати, що маю робити...

Гордієнко. (Усьміхаючись) Любити мене так, як я люблю вас.

Скворцова. Це ще питання: хто кого більше любить. Але річ зараз не в нашому коханню. Я прийшла запитати, чи мені негайно залишити дім Івана Григоровича, чи, в інтересі організації, ще троха почекати?

Гордієнко. Безперечно, що негайно! І відразу розпочинати розвід...

Скворцова. (Радо зтискає його руку) А я й не знала, що ви такий... егоїста...

Гордієнко. (Цілує руку її) Мила!.. Щастя моє! (хоче обняти)

Скворцова. (Відсовується від нього) Тільки прошу без цього. Я хочу, аби ви вислухали мене, як голова організації, а не як гімназист 4-ї класи...

Гордієнко. (Серйозно) Вибачте. Я слухаю. (запалює цигарку)

Скворцова. Я тільки що від дядька. Він знає, що я зараз у вас. Більше того: він знає, що вас кохаю...

Гордієнко. Яка ви чудова!

Скворцова. Я навіть сказала, що візьму розвід і ми...

Гордієнко. (Перебиває) Поберемося...

Скворцова. (Із усмішкою) Як ви цього захочете.

Гордієнко. Зірньою моя! Коли б ви знали...

Скворцова. Не перебивайте, а слухайте діло... Дядько, як і ви, був такої думки, щоб я негайно переїздила до нього, але тепер...

Гордієнко. А тепер?

Скворцова. Я його переконала, що в інтересі організації мені потрібно залезитися там на деякий час. Не забувайте, Миколо Олександровичу, що у командіра ходять всі нитки праці наших ворогів. Значить, будучи там, більше зможу прислужитися організації, чим, послухавши голосу серця, переїхати до дядька.

Гордієнко. (Перебиває) Алеж?..

Скворцова. (Перебиває) Не бійтеся, милий. Вам не зраджу.

Гордієнко. Велика це самопожертва з вашого боку, а для мене пекельна мука не...

Скворцова. (Перебиває) Не бачитесь?.. Не турбуйтеся. Я подбала і про це. Кожен день о 6 по полудню ми будемо зустрічатися у дядька...

Гордієнко. (Захоплено) Вас, Ганю Федорівно, Бог нагородив не тільки красою і добрим серцем, а й великим розумом.

Скворцова. Значить: згода?

Гордієнко. Не як закоханий, а як голова організації, я мушу признати вам рацію.

Скворцова. (Підводиться) От і гаразд... А тепер скажіть о котрій годині в вас призначено засідання?.. Мене не мусять бачити тут. Треба завчасно відійти...

Гордієнко. (Підводиться) Хоч хвилиночку ще...

Скворцова. Ні, милий. Мушу. У завтра поговоримо більше.

Гордієнко. Воля ваша. (хоче подзвонити)

Скворцова. (Раптово наближується, затримує його руку і цілує) А тепер звоніть!

Гордієнко. (Щасливий) Ше! Хоч один раз!..

Скворцова. (Поспішно цілує вдруге і пращається) До завтра, друже! (опукає вуаль)

Гордієнко (Звонить) Не знаю, як і дочекати завтрянного дня... (входить Дудка) Проведи паню! (Скворцова, без слів виходить, а за нею Дудка) Ніколе не думав, що зможу так покохати. Дійсно, як гімназиста залюбився. (ходить і думає, входить Дудка) Провів?

Дудка. Аж на вулицю. (показує гроши) Я 5 карбованців дістав...

Гордієнко. (Підходить, кладе йому руку на рамя) Тільки гляди-ж мені: нікому ні чирк!

Дудка. Не турбуйтеся, ваше високоблагородіє: я їх люблю не менше, як і вас. Їх навіть всі в полку жовніри люблять, не так як командіра...

Гордієнко. А хіба ж ти знаєш цю паню?

Дудка. А ви думаєте, що Дудка й справді такий дурний?.. Я навіть знаю і те, що ви їх кохаєте, а вони вас...

Гордієнко. (Із усмішкою) Невже-ж? Хто-ж тобі про це сказав?

Дудка. Підслухав.

Гордієнко. От свиня! Та це-ж не шляхетно...

Дудка. Як для кого. Вам то може й не шляхетно, а мені що? Підслухав і кінець. (звінок) Знов уже хтось іде. (іде до дверей)

Гордієнко. Це вже наші. Іди швиденько та відчини. (Дудка виходить, а він запалює цигарку)

ВИХІД 6.

Крамаренко. (Входить і витається) Була?

Гордієнко. Була.

Крамаренко. Залишається?

Гордієнко. Так. (Входять Дмитрюк і Думка)

Крамаренко. От і стрільці! Акуратні, як і завше. (витаються)

Гордієнко. (В цей мент входять: Нечипоренко, Лобода, Крук і Бульба. Всі витаються) Прошу, панове, сідати. (сідають) Закуруйте, хто хоче. (підсовує цигарки) І так, панове, вам уже напевно відомо про той скандал, який учора був у командіра полку?

Голоси: Чули... Відомо...

Нечипоренко. Це може пошкодити нашій праці, пане полковнику.

Дмитрюк. А мені здається, що навпаки. Це примусить нас виступити більше рішуче.

Думка. Я також на це так задивляюся.

Гордієнко. Повірте, панове, що не міг втриматися. Та, нарешті, те що Бог дає — все на ліпше...

Нечипоренко. Я, пане полковнику, радив би вам тікати і то ще сьогодні. Будьте певні, що командір і Степанов цього так не залишать. Тай барон зможе помститися...

Гордієнко. Ні, капітан. Утікати не буду. Коли вже на то пішло, то я став до одвертої боротьби...

Крамаренко. І я також. Нічого надалі в папірки завертати...

Голоси: Слава, докторе!.. Слава!..

Гордієнко. Сьогодні вже поданий мною рапорт про мою відставку. Відчуваю, що швидко мене заарештують. (всі переглядаються між собою) Тому: прошу вас, панове, може в останнє поінформувати мене про стан вашої праці. Почнемо з вас, пане докторе... Прошу сказати, як стоїть справа з вашою інтелігенцією?

Крамаренко. (Офіційно) Взагалі вся міська інтелігенція є для нас чужою. Вона змосковщена в кінець. Зате професорський кадр сільсько-господарчої школи з своїми учнями майже без винятку — всі наші. А директор бурси Протоіерей Костенко тільки й чекає на сигнал, щоб вивести своїх бурсаків нам на поміч. Що торкається до гімназії, то можна чекати, що половина професорів із більшою частиною своїх, учнів старших клясів також підуть із нами. За те урядники суду і поліції є найбільшими нашими ворогами.

Гордієнко. Ви скінчили?

Крамаренко. Так, пане полковнику.

Гордієнко. А у вас у Городецькім, пане капітане?

Нечипоренко. Другий курінь — готовий. Можу вирушати по вашому наказу хоч у завтра.

Гордієнко. Дякую. Це мені дуже приємно... У вас, Крук, як обстоять діла?

Крук. Зле, пане полковнику. Рахувати на перший курінь не можливо. Одні тільки підстаршини є з нами...

Гордієнко. І це вже успіх... А ви, Лобода, що скажете?

Добода. Бодай його чорт забрав отей третій курінь! Там тільки одні сибіряки зібралися. Їм тільки подавай революцію і більше нічого...

Гордієнко. А підстаршини як?

Лобода. Зупники! Ті ще гірші...

Гордієнко. Значить ви не зуміли до цього завдання підійти, як слід. (до Нечипоренка) Візьміть, капітан, третій курінь під свій догляд.

Нечипоренко. Слухаюсь.

Гордієнко. А, що робиться в 4-м куріні Бульба?

Бульба. Те ж, пане полковнику, похвалитися не можу, але ручу, що частина старшин, та більша половина підстаршин підуть за нами.

Гордієнко. Ця половина потягне і другу, коли на це прийде своя пора... А в заводах, хорунжий Дмитрюк, що чувати?

Дмитрюк. Так на Кислинським, як і на Вербівським заводах все робітництво — москалі. Не вважаючи на те, що всі вони без винятку — соціалісти, до української справи ставляться дуже а дуже вороже. Я, навіть, певен того, що вони будуть поборювати український рух не менше, як роблять зараз чорносотенці... На цій основі, я звернув всю свою увагу на село. З початку селяне мене не розуміли і навіть хотіли видати мене поліції, тепер безперечно села, що знаходяться навколо цих заводів, є наші...

Гордієнко. Дуже вам, пане хорунжий, дякую за проявлену вами ініціативу. Добрий вояк мусить, коли хоче перемогти, шукати точку опіру найслабшу. Ви це виконали знаменито... Тепер хотів би я знати, як у вас, пане професоре, ідуть діла з вашим учительством?

Думка. Учительство, пане полковнику, напевно піде з нами, бо всі вони є свідомими українцями. Лише одне, що мене занепокоює, так те, що всі вони соціалістичних переконань... По їх думці, наскільки встиг я обзнайомитися, вперед мусить бути соціальна перемога, а потім національна...

Гордієнко. Це велика помилка з їх боку. Річ в тім, що для перемоги нашої не є можливим виставити одноразово два гасла: соціальний, та національний. При першій, соціальній замість національного ентузіазму, котрий так необхідний для перемоги, проявиться інстинкт грабіжницький. чого ми мусимо дуже старанно уникати. Нашим завданням повинно бути відокремлення України від Росії, та зібрання всіх наших земель до купи, а не в руйнації всіх державно-громадських підвалин, як до цього прагнуть соціалісти... Вперед Україна вільна і незалена, а потім той чи інших державний устрій в Ній...

Дмитрюк. Я так само задивляюся на це питання... Ми повинні твердо собі зазначити те, до чого простуємо: або до національного визво-

лення, або до Марксистських ворожих нам доктрин... (телефон)

Гордієнко. (Перебиває) Вибачте. (підходить і говорить по телефону) Гальо!.. Хіба не пізнаєте по голосу?... Звідкиля ви про це довідалися?... Ага. Я власне цього очікував, тільки признатися, не так швидко... Так, кажете, що через пів години?.. Як? Загурський провокатор? Цього не сподівався... Не турбуйтеся. Встигнемо... Та я й не боюся... Дякую... Добре, добре... Так до кращого часу. Тільки ви себе бережіть, а за мене не турбуйтеся... До побачення... (вішає телефон, іде до столу і спокійно сідає) Прошу панів закурити, хто має охоту. (закурують) Жаль, що не маємо часу продовжити нашу нараду, та виробити дальніший плян нашої праці, але все ж хоч коротенько я вискажу свій погляд... Радий констатувати, що, судячи по ваших докладах, ми безперечно стоїмо на шляху до перемоги, бо в відповідний мент будемо не одні. За це всім вам сердечно дякую. Я тільки просив у дальнішій своїй праці даремно собою не ризикувати. Звичайно, що працю треба й надалі провадити вперто, але більше обережно. Крім того, прошу прийняти до відома, що від сьогодні всі ви маєте підлягати розпорядженням капітана Нечипоренка...

Голоси: А ви?... Чому?... Що це значить?...

Нечипоренко. Доктор Крамаренко — старший...

Гордієнко. Вся сила в війську, а ви після мене є найстаршим рангою. Крім того, вашу вдачу встиг вже пізнати дуже добре. Кращого заступника собі я й не бажаю.

Нечипоренко. Слухаюсь.

Крамаренко. Та що сталося, пане полковнику?

Гордієнко. Зараз Ганна Федорівна повідомила мене, що отримана з військового міністерства телеграма про мій арешт... (всі здивовано підводяться)

Дмитрюк. І ви такий спокійний?

Бульба. Вам треба тікати, пане полковнику, коли ще час...

Крук. І то негайно...

Гордієнко. (Перебиває) Ні, друзі. Цього не зроблю. (дивиться на годинник) Маємо ще чверть години. Прошу панів опанувати себе та вислухати мене до кінця... Річ у тому, що наколи я втічу, то рано чи пізно мене піймають. А як заарештують відразу, то наші вороги будуть певні того, що з моїм арештом організація, коли така була, розлетиться і вони спочинуть на лаврах, та не стануть так завзято за вами нишпорити... На капітана Нечипоренка ніяке підозріння не падає. А головне, чому я не боюся арешту, бо я твердо вірю у вашу любов до України, та що, мій арешт надасть вам ще більшої сили та впертости провадити розпочату нами працю до повної перемоги.

Дмитрюк і Думка. Присягаємося вам у цім, пане полковнику!

Нечипоренко. Пане полковнику. Я говорити багато не вмю і не хочу, але запевняю вас, що поки живий, то з вашої голови волос не спаде...

Гордієнко. Дякую, капітан. (до Крамаренка) А вас, пане докторе, прошу зацікавитися нашим новим членом Ганню Федорівною (звонить) Ще одне забув. Прошу вас всіх тижнів на 2-3 у своїй праці за-

вмерти. Дайте Степанову трохи заспокоїтися. (бере торбу з паперами і подає Нечипоренкові) Отут маєте всю нашу секретну переписку. (входить Дудка) Тепер, панове, пора. (до Дудки) Проводи панів на подвіря, та покажи, як через дах хлівця перебрайся на склад до Глюкмана. (до всіх) Так з Богом, панове! (підходить до кожного і по черзі цілує. Всі мовчки, засмучені виходять без слів. Ходить по кімнаті) Хай буде воля Божа!.. Жаль Гані, Бідна, по телефону говорила таким тремтючим голосом... Та прийде час — зумію достойно віддячитись... (входить Дудка) Благополучно?..

Дудка. Благополучно, ваше високоблагородіє.

Гордієнко. (Задоволено) Слава Богу!

Дудка. (Ніяково і просяче) Ваше високоблагородіє. Візьміть і мене з собою...

Гордієнко. Куди?

Дудка. А до в'язниці. Я все підслухав... Не хочу і не можу залишити вас самого у такому ділі... Разом панували, разом і страждать будемо...

Гордієнко. (Зворушено кладе йому руку на рамя) Ти не розумієш, друже мій, чого просиш. (дзвінок) От іди но краще, та впусти шановних гостей...

Дудка. (Іде до дверей і вперто) Єй же Богу і я піду з вами! (виходить)

Гордієнко. (Помітно, що дуже хвилюється, але старається панувати над своїми нервами) Добре!.. Коли Бог так хоче, що-б моя визвольна, національна праця почалася із цього, то треба терпеливо прийняти все...(починає знімати хрест) Сам краще зніму, чим має знімати Скворцов...

ВИХІД 7.

Загурський. (Входить, а за ним Скворцов, Степанов і два жандари) Як?.. Ви оден?

Гордієнко. (Продовжує знімати хрест і спокійно) А вам кого потрібно?

Скворцев. (Не витаючись наближується) Навіщо ви знімаєте хрест?

Гордієнко. Не хочу щоб знімали його брудні, ворожі руки. (зняв і кладе хрест на стіл)

Степанов (Офіційно) Позір! Панове старшини! (читає телеграму) По наказу його імператорського величества, командіру 111 запасного, пішого, маршового полку полковнику Івану Скворцову власноручно зняти з грудей підполковника того же полку Миколи Гордієнка святий Григорівський хрест, який хоронити до слідуючого распорядження при полковій грошевій скринці під полковним караулом, а самого підполковника Миколу Гордієнка передати в распорядження завідуючого 4-тим секретним відділом Київської губернії полковника Константина Степанова. Військовий міністр: генерал ад'ютант, генерал від інфантерії Поліванов. (до Гордієнка) Чули?

Гордієнко. Чув. (до Скворцова) Хрест на столі. (до Степанова) Я

в вашім распорядженню...

Степанов. Ви заарештовані! (до жандарів) Обшукати весь дім! (жандари виходять) Наказую вам, підполковник Гордієнко, негайно оповісти мені: хто є ваші спільники. (Гордієнко мовчить)

Скворцов. Чомуж не відповідаєте?

Гордієнко. Із височайшої телеграми ви мусите знати Іване Григоровичу, що я зараз знаходжуся в распорядженню полковника Степанова, а не вашім.

Степанов. Я чекаю на вашу відповідь!

Гордієнко. А хіба я вам перешкаджую? Чикайте, як маєте вільний час...

Жандар 1. (У цей мент входить і до Степанова) Нічого не знайшли. Допитували чуру, але як у рот води набрав...

Степанов. От сволоч! (до Гордієнка роздратовано) Іменем його величества наказую вам відповідати!

Гордієнко. Я, як Українець, не визнаю тепер ніякого царя. Його величністю для мене є тільки одна Україна...

Загурський. (До Скворцова.) От же зрадник!

Гордієнко. Але не провокатор. (жандар 2-й вводить Дудку)

Степанов. (До жандара 2-го.) Ну, що?

Жандар 2-й. Нічого, ваше високоблагородіє. (показує на Дудку) і оцей як німий. Пари з вуст не пустить...

Скворцов. (Наближається до Дудки) Здоров! (Дудка мовчить) Здоров, кажу! (Дудка мовчить) Ти-ж що? Не хочеш відповідати своєму командірові полку? (б'є по щоці) І ти з своїм паном?

Дудка. Ми не розлучні: куди вони, туди й я...

Степанов. (Ділано лагідно) А як підполковник у Сібір?

Дудка. І я з ними.

Степанов. Ех ти, голова. Та чи розумієш ти, що підполковник зрадив цареві?

Дудка. І я зрадив.

Скворцов. От арештантюга! (б'є в друге і до Загурського) На гауптвахту його! Під суд!..

Дудка. (Втирає кров на губах) Колись я вам за це віддячу...

Скворцов. Мовчать, падлюко, а то пристрелю, як собаку!

Степанов. Він також іде в моє распорядження...

Гордієнко. (До Степанова просяче) Повірте, пане полковнику, що він не винуватий. Це просто одна сліпа любов з його боку і більше нічого...

Степанов. Це вже розберемо потім. А краще скажіть мені в останнє: будете ви мені відповідати, чи ні?

Гордієнко. Звичайно, що ні.

Скворцов. Та що там із ним цяцькатися?.. За грати його і кінець!

Гордієнко. Я — готовий.

Дудка. І я готовий.

Степанов. (До жандарів, показуючи на Дудку) Забрать його! (жандари виводять Дудку)

Дудка. (Йдучи до дверей оглядається і до Гордієнка) До побачення, ваше високоблагородіє!

Гордієнко. До кращих днів, Дудка!

Степанов. (До Скворцова) А підполковника ми самі відвеземо на гауптвахту.

Скворцов. Дуже радо. (до Загурського) Хрест, револьвер і саблю передайте вартовому старшині по полку, для тримання під караулом. Хату запріть, а ключі передасте полковнику Степанову.

Загурський Слухаюсь.

Степанов. (До Гордієнка) Ідіть! (Гордієнко мовчки, спокійно виходить. Загурський бере хрест, револьвер і саблю і виходить за Скворцовим і Степановим.)

ЗАВІСА.

Ф. МІССЛЕР

ПЕРЕСИЛАЄ ГРОШІ до Європи
так в долярах як і золотих
за кошта телеграми лише 1.25.

ДІЯ 4.

Келія в'язниці. Гордієнко оброслий бородою сидить на ліжку.

Гордієнко. (Тихо підводиться і починає ходити по келії) І щоб воно значило? Два місяці, як отут, а суду все нема й нема... Останний раз, коли дописував Степанов, казав, що під польовий суд піду... Ідіота. Думає, що мені не однаковісьню: головне-швидче по за ці ґрати... (чує кроки) Хтось іде! Треба вдати з себе веселого. (починає насви-стувати веселий мотив)

Скворцов. (Входить, хвилинку дивиться, а потім лагідно) Доброго здоровля, Миколо Олександровичу!.. Та ви, як бачу, не сумуєте?

Гордієнко. Доброго здоровля... А чого-ж би я мав сумувати? Жию, як птиця небесна: не жну, не збираю, а добрі люди годують...

Скворцов. Хай Бог ні одного хрещеного не переводить на таке життя... Я слово чести, з глузду з'їхав-би на вашому місці.

Гордієнко. А мені-байдуже. Одно, що тільки бажаю, як найшвидче мати судову розправу...

Скворцов. І не боїтеся?

Гордієнко. Чого?

Скворцов. А як у Сібір жахнуть?

Гордієнко. І з Сібіру є шлях на Україну...

Скворцов. Та ви ще й досі не забули теї своєї України?

Гордієнко. Не забув і не забуду. Так як ви не можете забути Росії, так я не забуду України.

Скворцов. Порівняли. Росія є нашою державою...

Гордієнко. Вашою. А моєю є Україна.

Скворцов. Дивний ви чоловік, Миколо Олександровичу. Мені вас шкода. Далєбі шкода. Навіть і прийшов, щоби уговорити вас залиши-ти ці дурниці...

Гордієнко. Коли ви прийшли до мене з цим, то відійдете без нічого.

Скворцов. Одно тільки слово: «відрікаюся» і ви на волі. Чуєте? На волі!

Гордієнко. (Підводиться і рішуче) Ніколе. Чуєте? Ніколе!

Скворцов. Ви дуже палкий. Заспокойтеся і не гарячіться. Краще

гарненько подумайте, зважте все за і проти і тоді тільки скажете своє останнє слово. (запалює цигарку і пропонує Гордієнкові) Прошу.

Гордієнко. Дякую. За два місяці розучився.

Скворцов. Не забувайте, що Росія зараз знаходиться в такому стані, коли ваша поміч для неї дуже необхідна. Тільки люди хороші, та твердої волі, як ви, змогли-би її врятувати...

Гордієнко. Я вас, по правді сказати, не розумію. Кажіть ясніше.

Скворцов. На вас, чекає слава, честь, кар'єра — все, що тільки забажаєте, буде до ваших послуг. (кладає руку йому на рамя) Я розумію, Миколо Олександровичу, що вам тяжко відразу відріктися від своїх поглядів. Така вже ваша шляхетна вдача. Через те й пропоную вам раніш подумати, а потім відповісти. (У вікні Лобода робить знаки головою, що-б погоджувався) А, поки що, прошу вас забути все, що між нами було, та рахувати мене, як справжнього приятеля. Повірте, що по приятельськи раджу: забути і навіть викинути з голови дурниці, а подумати про себе. (Лобода робить у вікні ті самі знаки) При вашому бажанню, ви можете бути не командіром полку, а людиною, впливаючою на державну політику... (Гордієнко слідкує за Лободою, а Скворцов думає, що за його словами) Так обіцяєте?

Гордієнко. Обіцяти не обіцяю, а подумати можу...

Скворцов. (Радо) От і слава Богу! (простягає йому руку) Руку, Миколо Олександровичу!..

Гордієнко. (Закладає руки за спину) Мені, як увязненому, не подобає подавати руки полковникові. Між нами, поки я знаходжуся тут, вилика прирва.

Скворцов. Який ви гордий. Але нічо. Взавтра, я вірю, її не буде.

Гордієнко. Побачимо.

Скворцов. Я надіюся... А який буде барон радий, то ви й увияти собі не можете.

Гордієнко. Ваш барон мене цікавить менше, як мій порожній шлунок...

Скворцов. Невже ж ви голодні?.. (поспішно підходить до дверей і кричить) Вартовий підстаршина! (входить Лобода) Негайно принести з старшинського зібрання вечерю полковникові. І то духом мені. (Лобода хоче вийти) Та не забудь захватити пляшку горілки.

Лобода. Слухаюсь. (виходить)

Скворцов. (Підходить до Гордієнка) Вип'єте чарку, то й попоїєте краще. Ви-ж п'єте?

Гордієнко. Та колись пив потроху...

Скворцов. От же бачите. А на повний шлунок, та ще при добрій чарці й думається сміливіще...

Гордієнко. Скажіть мені, будь ласка, Іване Григоровичу, з відкиля взялася у вас відносно мене така доброта та сердечність?

Скворцов. Узавтра, милий, узавтра... Про все довідаєтеся тільки узавтра. (Лобода вносить вечерю) А от і вечеря!.. Постав отут, на столику. (Лобода ставить, а він заглядає в тарілі) А навіщо ж стільки хлі-

ба? Як доброму косареві. Та ще й чорний...

Лобода. Бо знаю, що полковник чорний хліб люблять.

Скворцов. Хіба так... Ну, Миколо Олександровичу, прошу... Випийте чарнину, попойжте гарно, а тоді й подумайте на самоті. А я вам перешкоджати не сьмію. Та й мені вже пора. Сьогодні маю дуже важне засідання. (до Лободи) Скажи вартовому по полку старшині поручнику Загурському, що, як буде мати до мене діло, то хай звонить у міську управу...

Лобода. Слухаюсь.

Скворцов. Так до завтра, Миколо Олександровичу. Надіюся, що завтра зустрінемося при інших обставинах?

Гордієнко. Я-б цього і сам хотів.

Скворцов. Все залежить від вас. (до Лободи) Ходім. Не будемо перешкоджати... Так до побачення, Миколо Олександровичу.

Гордієнко. До побачення. (Скворцов і Лобода виходять)

Лобода. (У дверях поспішно на пів голоса) Розріжте хліб!..

ВИХІД 3.

Гордієнко (Засмучений ходить по келії, потім підходить до вечери. та поборуючи в собі голод) Ні. Не буду їсти.

Лобода. (Появляється в вікні) Розріжте хліб! (зникає)

Гордієнко. (Поспішно наближається до вікна, але побачивши, що Лобода зник бере хліб у руки) І що йому цей хліб так у голові сидить? (розглядає) Хліб як хліб. (дивиться навколо) Та й чим же його розрізати?..

Лобода. (У вікні) Розламайте! (зникає)

Гордієнко. А й правда. (ломає хліб об ріг стола) Записка!!! (нервово розгортає) Від кого це?! (читає) Вона!.. Ганя! (читає вдруге) У Росії революція. Замість царя — тимчасовий уряд. Скрізь і у всьому виликі зміни. Степанов і прокурор утікли. Барон — повітовий комісар тимчасового уряду. Нечипоренко, після сьогоднішньої наради нашого комітету, порішив узавтра виступити. Ви маєте бути на волі ще цієї ночі. Лобода, як вартовий підстаршина, допоможе вам у цім. Дмитрюк і Думка о 12-й годині ночі чикатимуть вас із автом у Грекового лісу. Хай допоможе вам Бог! Цілую... (дочитав і з ентузіазмом) Слава ж Тобі, Боже! Нарешті то дочикалися!..

Лобода. (У вікні) Не кричіть так. Вартовий ще почує. (зникає)

Гордієнко. (Радий) Чорт із ним! (вдруге читає листа про себе, і потім) Невжеж узавтра я її побачу?.. Радість моя! Життя моє!.. (задоволено ходить і з усмішкою) Так от чому Скворцов такий м'який став! (сьміється) Подумайте, каже, Росія у ваших послугах зараз нуждається... О, тепер я подумаю! Тепер я навіть мушу думати... Вперед за мною несчасну Батьківщину, а потім і за мою любу Ганю... Навіть про те мушу думати, як краще помститися за ті утиски, яких натерпілася Україна...

Лобода. (У вікні) Вечеряйте. бо пора гасити світло! (зникає)

Гордієнко. (Кидається до вікна і на ходу) А де?.. Зник... Хотів було запитати про вартового старшину, а він, як камінь у воду. (відходить від вікна) Ну та він ще прийде... (ходить, потім) Аж тепер Україна скине своє тяжке, віковичне ярмо...

Лобода. (У вікні) Загурський п'є, як у бочку л'є... (зникає)

Гордієнко. (Кидається до вікна) Де?... (розчаровано) А бодай тебі!.. І який там біс йому перешкоджає? (іде до ліжка й сідає) Налевно вартовий. Сьогодні, як запримітив, варту несе школа підстаршин. Не добрий мент вибрав Нечипоренко для мого визволення... (задумується)

Лобода (Простягає через ґрати руку і беручи пляшку) Коли не їсте, та не п'єте то й горілку заберу. Для вартового пригодиться. (зникає)

Гордієнко. (Зхоплюється і прожогом до вікна) Слухайте, слухайте!.. Іди до дідька! (ходить, думає і з захопленням) Господи! Невже ж настав час коли віковичні кайдани лопнули і Україна стане на власні державні ноги?.. Стане! Мусить стати! Повинна стати! Головне, колиб народ зрозумів повноту ваги цього менту, а наша провідна верства уміла повести народ до повної перемоги...

Лобода. (У вікні) Лягайте та гасить сьвітло. Через пять минут зміна вартових. (зникає)

Гордієнко. (Поспішно кидається до вікна) А в який спосіб думаєте ви мене... От же потвора! (ходить і думає)

Лобода. (У вікні після короткої паузи) Спить не роздягаючись! (зникає)

Гордієнко. (Раптово повертається до вікна і бачить, що Лобода зник) Ах Ти, Господи! Як оте живе срібло... (іде й сідає ліниво на ліжко, потім лягає і підкладає під голову руки) «Гасить сьвітло. Спить не роздягаючись», а в який спосіб думає мене вирвати з відділя — не каже... (задумується і потім) Та що я про це думаю? Пише ж Ганя, що Лобода допоможе, то й допоможе. Треба тільки терпеливо чекати...

Лобода. (У вікні) Та гасить бо сьвітло і спить. Маєте ще біля двох годин часу. (зникає)

Гордієнко. (Ліниво підносить руку і гасить сьвітло) Спить: каже... Сам же хотів заснути, та хто знає чи вдасьця... За два місяці і двох годин як слід не спав. (закриває очі) От і зараз сон перемагає, а чи засну Богови тільки відомо... А треба би було. Бог знає, що завтра мене чекає... Змучений... Відчуваю, що сили підупали... Вялість якась у всьому організмові... І серце ние: щось вище, а сказати не може... Переповнене нею... Люблю... І вона любить... (пауза) Україна... Боротьба... Воля... (засипляє. Пауза. З'являється дух високий в гетманськiм убраннi старий козак, з білими, довгими вусами. Гордієнко спить нервово: груди підносяться високо. У сні.) Хто ти?.. Не муч!.. Ти ж бачиш, як я страждаю?..

Дух. Все я бачу, сину мій.

Гордієнко. Хто ти?.. Кажі!

Дух. Давно мене ти добре знаєш.

Гордієнко. Так. Твій образ десь я бачив.

Дух. То пригадай.

Гордієнко. Не можу. Тяжко пригадати.

Дух. Відкрий душі збентеженої очи, та глянувши в минулу далечінь, мене ти зможеш пригадати.

Гордієнко. Не муч. Кажу за чим прийшов?

Дух. Від вікового я хочу підняти сну синів ледачих України, та власти в серце їм вогонь до боротьби за волю Батьківщини.

Гордієнко. Ця боротьба доведе нас до крові рік, до мук страшних.

Дух. Так Богом вже дано, що в крові й муках страшних нове життя з'являється на світ... Щаслива кров, щасливі тії муки, що нове життя з собою нам несуть. Воно, оте нове життя, окупить ріки крові, а гори мук страшних безжалістно шпурне в безодню забуття.

Гордієнко. Про кров і муки ти все мені говориш. Хіба ж без них не зможе бути вільною Україна? Чи може ти не знаєш того, що діється за ґратами тюрми?.. Там із революцією прийшла свята любов, та правдиві: воля і братерство.

Дух. Тому й прийшов до тебе я, бо добре знаю, що коїться за ґратами тюрми, та що ще скоється пізніш... Не вір в любов, не вір у волю, та братерство, що в білим одягу пливуть. Нема царів, за те є комісари, нема безправія в Москві але його до нас ми будем мати на Україні.

Гордієнко. Революція в Москві дарує волю й Україні!

Дух. Неправда, сину мій. Точнісенько, як і за царів, Москва в лиці своїх найкращих демократив гнобити буде нас.

Гордієнко. Невжеж вільний вільного гнобити може?

Дух. За «неделиму» будуть нас гнобити московські демократи, як це робили і царські плутократи.

Гордієнко. А може йти тоді нам із ляхами? А в спільці лекше повалити страшного ворога свого.

Дух. Так лях, як і москаль — найбільші наші вороги. Наш шлях — оден. Імня йому: Соборність. — Самостійність.

Гордієнко. Як досягнути нам такого щастя?

Дух. На гострій шаблі, та кінчику багнета спить доля народу свого. Лише в завзятій боротьбі нарід Український здобуде собі волю.

Гордієнко. Чи мало вже її було?

Дух. Правда, сину мій. Досить козака кров лилася. Здається всю Москву й Польщу втопити можна в морі цеї крові, та горе тільки в тим, що завше наша кров лилась на користь тих, в руках чийх судьба народу спочивала... Я сам святих, козаких душ не мало загубив. Мені здавалося тоді, що на кістках героїв-козаків будую я Україну мою. Помилка, сину, то була. Петрівград на півночі повстав на тих святих кістках...

Гордієнко. Ти — Мазепа?

Дух. Я той, хто послухом хотів царів московських засліпити, та по-за спиною їх здобути волю Україні. Я той, хто допоміг Петрові твердо сісти в Херсонесі, та турків вигнали з відтілю. Я той, хто на європейську височінь підняв культуру Українську, та школи й храми

будував, у котрих анафтемі мене предали. Я той, хто хоч пізно зрозумів вагу помилок своїх тяжких, та в спільці з шведами хотів святій Україні моїй здобути незалежність. Я той, чие й тіло не знайшло для вічного спочинку малого в ріднім краю клаптека землі. Я той, душа чия за промахи свого регементування більш двісті літ витає над рідним любим краєм та в серця синів його палкий вогонь до пімсти, волі й щастя Батьківщини піднімає. Я той, хто хоче показати синам несчасної України, в яким ярмі Вона жиє. (Ліворуч з'вляється образ роспятої на хресті України) Ось подивись. (показує ліворуч) Що бачиш там?

Гордієнко. (Чути стогін) Я чую стогін — більш нічого.

Дух То стогін народу твого. Лиш подивись в яких пекельних муках конає бідна Україна...

Гордієнко. Що бачу там!?!.. Там жінку гарну кати мучать!..

Дух. Ні, не жінка то. То матір нашу Україну розпинають на хресті кати народа нашого завзяті. (чути стукіт молотків) Чуєш? В той мент, як лях на заході мордує братів твоїх, москаль на сході їх катує. Лях руки, москаль ноги прибивають до хреста напів живої України. Бачиш, як бідна мучиться вона?

Гордієнко. О, Боже! Навіщо бачу оце я?

Дух. Щоб в душі твоїй святій вогонь до пімсти загорівсь... Настав вже час синам розпятої України за зброю взяти як оден, та з завзятим почуттям у сториці відповісти закліятим ворогам!..

Гордієнко. (Перестрашено) О о ой!!! (Пробуджається, відіння зникають, перестрашено зхоплюється з лижка, запалює світло і оглядається навколо) Та цеж не сон! Я дійсність бачив. Розпяту на хресті Україну мою отут я бачив, (показує) а він старий стояв у ніг моїх. (хватається за голову) Що може це означати?.. Невже-ж почнеться боротьба, яка по лютости своїй затьмить у минулим столітню боротьбу?.. Невже-ж прийшов той час, що, вмившись в змішаний крові синив та ворогів, пробудеться від сна моя несчасна Батьківщина?.. Невже-ж прийшла пора, що всі ми кинимось на зустріч крові й мукам, як то казав старий, що-б, скинувши тяжке, чуже ярмо, з побідою в руках іти в сем'ї народів вільних, світових до світла правди та братерства?.. (ходить, нервується й думає)

Так. Лиш завзятістю своєю в боротьбі примусити зможемо ворогів признати нашу незалежність. Досить уже було чуже, тяжке ярмо тягати. Пора прийшла і скинути його до ніг закліятих ворогів, та розпочати нове життя. життя добробуту і волі!.. (думає) Не ворог, лише Оден Господь зможе перешкодити нам здобути волю й незалежність. Його ми мусимо умоляти допомогти нам у цей час. (зупиняється, стає навколюшки і підносить руки до гори) О, Боже! Боже Всемогущий! Зміни свій гнів на батьківську любов до нас. Невжеж ми пасинками в Тебе, що так тяжко віками караєш нас? Ти пригадай, Всеправедний Владико Неба і Землі, як ми лили в охороні Твоєї святої Церкви ріки крові!.. Ми ж не просимо Тебе, Всемогущий, допомочи нам ярмо одіти на других. Миж тільки просимо, Всеправедний Владико, допомочи нам

ізкинути з нас ярмо чуже!.. (стук у двері, входить Загурський) Досить, Ти вже карав, пора й помилувати нас.

Загурський. (П'яний дивиться на Гордієнка, потім наближається й перебиває. Ого! Та ви молитесь?)

Гордієнко. (Раптово підводиться і незадоволено) Хто вас просив сюди?

Загурський. (Входить по тихенько Лобода і стає за спиною Загурського) Мене?.. Лобода... Казав, що ви нездужаєте, що вам треба лікаря...

Гордієнко. Я вам узавтра сам його пришлю!..

Загурський. (Ображено) Ого! Так пан полковник такий нервовий? А оце (хоче вининяти саблю) ви бачили? (В цей мент Лобода присідає по заді нього і робить знаки Гордієнкові, що би накинутися)

Гордієнко. Молоккососе! До кого сірпаєшся? (Пхає. Загурський летить через Лободу долу, Лобода в мить ока насідає на нього)

Лобода. В'яжіть його! (Закриває йому рота)

Гордієнко. (Сідає Загурському на ноги, знімає від револьвера шнур і в'яже руки) А ноги чим?

Лобода. (Подає свій очкур) Оось маєте.

Гордієнко. (Зв'язав) Гаразд!

Лобода. Треба зв'язати і рота, що б не кричав...

Гордієнко. Маєте рацію. (виймає хусточку і зав'язує рота. Загурський хоче крикнути) Мовчи, провокаторе!

Гордієнко. (Зав'язав) Тепер уже не крикне. (підводиться) А де вартовий?

Лобода. Куняє на другім розі. Я напоїв його, як слід. (шукає у Загурського ключі) І де він бісового батька ключі? (знайшов) Ага! Є... (підводиться) Тепер ми зможемо випустити доктора Крамаренка і вашого чуру Дудку. Вони також на гаупвахті. (Під час цих слів знімає з Загурського зброю) Зброю заберіть ви. Вона йому тепер не потрібна, а вам узавтра може пригодиться... (подає Гордієнкові зброю)

Гордієнко. (Бере) І то правда. (одіває зброю)

Лобода. Тепер поспішаймо. Може прокинутися вартовий...

Гордієнко. (Перекладає де що в кишенях і губить лист Скворцової) Я готовий. Можемо йти... Чи може ви?..

Лобода. (Перебиває) Я з вами.

Гордієнко. То біжим... (до Загурського) До завтра, пане провокаторе! (виходить)

ЗАВІСА.

Ф. МІССЛЕР

ПРОДАЄ КАРТИ КОРАБЕЛЬНІ
на найлучші німецькі кораблі.

ДІЯ 5..

ВИХІД 1.

Сковорода. (Кабінет Сковорцова. Розстеляє стільці) І навіщо він їх знов скликає?... Майбуть якоесь засідання буде... А може відносно Гордієнка? Кажуть, що цієї ночі втік із тюрми і просто чкурнув у Городське до Нечипоренка. (зітхає) Дав-би Бог, а то оця чортова кацапня (показує на гортанку) отут уже мені сидить... Але, почекай. Забрав чорт ката, забере й шибеницю. Коли-б но тільки Гордієнко дійсно був на волі. Він їх всіх до гори ногами поставить. Та й Нечипоренко допоможе. (хоробриться) От же далєбіг і я дам комусь стусана. Хоч на здогінці, а дам! Коли б но тільки Гордієнко швидко з'явився, а то без нього якоесь не те... страшно... (звонік) Майбуть уже лізуть комітетчики. (іде до дверей)

ВИХІД 2.

Сковорцова. (Входить весела.) Добридень Сковорода.

Сковорода. Добридень, панічко.

Сковорцова. Навіщо ти стільки стільців наніс? (підходить до люстра й чипуриться).

Сковорода. Та хіба не знаєте? Командір комітетчиків скликають на нараду...

Сковорцова. (Раптово повертається до нього) Комітетчиків?... Навіщо?

Сковорода. (Наближається до неї і під секретом) Кажуть, що підполковник Гордієнко втікли з тюрми...

Сковорцова. Наа! (сміється) Значить совіт нечестивих має бути? (сміється)

Сковорода. (Продовжує) Ніби то зараз знаходяться в Гордецькім та з 2-м курінем мають вирушити на місто...

Сковорцова. (жартуючи) І ти боїшся?

Сковорода. З Гордієнком — ні.

Сковорцова. А без нього?

Сковорода. Без нього якось моторошно.

Скворцова. Значить: ти йому довіряєш? Любиш його?

Сковорода. Більше довіряю, як сам собі. А відносно любови то їй не питайте. Самі здорові знаєте, що весь полк їх любить (чухає потилицю) Тільки не знаю, чи це правда...

Скворцова. Що Гордієнко на волі?

Сковорода. Егеж.

Скворцова. (Плеще його по раменах) Швидко й сам у цім переконаєшся. Доктора Крамаренко і свого приятеля Дудку те-ж швидко побачиш... А от і комітетчики. Іди відчиняй. (поспішно виходить)

Сковорода. (Дивиться їй у слід) Напевно Гордієнко на волі. По ній видно. Весела як ніколе... Та й не дивно: настраждалась і вона бідна. Цілих два місяці, як прибита ходила (звонк) От нетерплячка, як у п'яниці до горілки (іде й відчиняє двері)

ВИХІД 3.

Едельман. (Входить, а за ним Ліберман. Оба з червоними бантами (Добридень, товариш!

Ліберман. (Одноразово з Едельманом) Добридень! (витаються за руки)

Сковорода. Добридень, товариші, добридень!

Едельман. Чи це правда, товариш, що Гордієнко втік із тюрми?

Сковорода. А я хіба знаю. От прийде командір, то й запитайте. (виходить)

Ліберман. Не треба і питати. У місці це вже всім відомо. (дзвінок) Майбуть повітовий комісар. (іде до дверей)

ВИХІД 4.

Барон. (Входить, а за ним баронеса і Замколомов. Всі з червоними бантами. (Доброго здоров'я, товариші!

Едельман. (Кланяється) Доброго здоров'я, товариш комісар!

Ліберман. (Кланяється і одноразово з Едельманом) Добридень, товариш комісар! (всі витаються за руки)

Едельман. (До барона) Навіщо зкликають?

Барон. Не знаю. Напевно, щось у полку зкоїлося. (входить Скворцов.) Та от і командір...

ВИХІД 5.

Скворцов. (Поспішно входить) Вибачте, товариші, що поторбував. (витається зі всіма) Я вже з 4-ї години на ногах. Просто з сил вибився...

Барон. Що зкоїлося. Іванен Григоровичу?

Скворцов. (Сідає за бюро) Не приємна річ: Гордієнко втік цієї ночі з тюрми...

Барон. Не може бути?!

Баронеса. (Одноразово з бароном) Ой лишенько!

Замколомов. (Сильним голосом) Значиться: далой! Піймать і знова в тюрму! (Ліберман і Едельман шепочуться між собою)

Скворцов. Лехко сказати: «піймати і знова в тюрму»... Гордієнко зараз знаходиться в другім куріні...

Барон. Тоді передайте командіру другого куріня капітану Нечипоренку від мого імени, як повітового комісара, щоби негайно заарештував Гордієнка і припровадив його сюда.

Скворцов. Нечипоренко зі всім курінем передався на бік Гордієнка... Мало того: Другий курінь об'явив себе; 1-м Українським сотника Івана Гонти полком...

Едельман і Ліберман. (В оден голос) Івана Гонти!?!... Ой-ой!

Барон. Які наміри має Гордієнко? Невже-ж підняти національне повстання?

Скворцов. Думаю, що так.

Баронеса. Що нам тепер робити?

Скворцов. От для цього я і попросив вас всіх на нараду, щоб спільно обміркувати, які заходи вжити...

Едельман. (Перебиває) Прошу слова.

Скворцов. Прошу, товариш Едельман.

Едельман. Як представник по вітового виконавчого комітету, хочу знати при яких умовах утік Гордієнко. Вам добре відомо, товариші, що двері тюрми самі по собі не могли відчинитися. Тут мусить бути зрада. Обовязком товариша командіра є негайно це діло розслідувати та винуватого покарати зі всією строгістю революційного закону...

Скворцов. (Перебиває) Розслідування доручено графу Нащокіну, який має бути тут із хвилини на хвилину.

Едельман. (Продовжує) Крім того, товариші, командір має негайно підняти решту полка і вирушити проти Гордієнка...

Скворцов. (Перебиває) Підстаршинська школа, та три куріні, що залишилися нам вірними, знаходяться в повній готовності до бою.

Едельман. (Продовжує) Прошу товаришів не забувати, що в повстанню Гордієнка повітовий виконавчий комітет вбачає зраду єдиному революційному фронтові. Є святим обовязком всіх нас перед революцією не дати розвинутися гайдамацьким ідеям Гордієнка та його однодумців...

Замколомов. Далой буржуля Гордієнка! Хай жие совіт рабочих депутатів!

Ліберман. Прошу слова.

Скворцов. Прошу.

Ліберман. Від імени мійського виконавчого комітету пропоную товаришу комісару негайно вжити всіх заходів, що-б гайдамацький рух Гордієнка далі Городецького не пішов...

Барон. (Перебиває) А що я можу зробити? Вся військова сила спочиває в руках полковника. Він і має це діло упорядкувати.

Ліберман. (Продовжує) На мою думку необхідно негайно улаштувати полковий мітінг. Я добре знаю, що дві третини полку складається

з москалів. Тому: солдацька маса не є і не може бути заряджена розбій-
ничими ідеями Гордієнка... На цім мітингу через цілу низку добрих
промовців, можна наелектризувати полк так, що не тільки від гайда-
мацьких ідей, а і від самого Гордієнка і мокрого місця не залишиться.
Що-ж торкається кадра промовців то я з товаришем Едельманом по-
дбаємо про це... Відноснож покарання винувників побігу Гордієнка, я
приєднуюся цілком до пропозиції попереднього промовця, лише з ма-
лою поправкою, що винувники мусять бути розстріляни на очах всього
полку. Я скінчив.

Замколомов. (Підводиться) Слово!

Скворцов. Ваше слово, товариш Замколомов.

Замколомов. Товариші! Потому, тепер, значиться є слобода слова
і всякого такого зібрання, то нам треба поглиблювати клясову самосвѣ-
домість до повної меремогі самоорганізації!..

Скворцов. (Перебиває) Я би просив вас, товариш Замколомов, до-
тримуватися порядку дискусії.

Замколомов. Далой дискусію! Гордієнка теж далой! Бо ежелі Гор-
дієнко буде разбивать самоорганізацію класового самосознання, так, це
значить теє... зрадницький ніж у спину леворуції!..

Баронеса. (До барона) Що це за крикун такий? (показує очима
на Замколомова)

Барон Хіба-ж не пригадуєш? Це-ж той, котрий у Дубовім, убивши
священика і сторожа, ограбував церкву.

Скворцов. (У цей мент до Замколомова) Ви скінчили?

Замколомов. (Не звертаючи уваги на запит Скворцова.) А тому
всякі нарушители єдиного фронту леворуції і прочее далой! Гордієнка і
всих буржулей також далой! Хай жие совіт робочих депутатів! (сідає)

Скворцов. А ви, барон, що скажете, як представник тимчасового
уряду?

Барон. Я можу повторити тільки те, що сказали попередні про-
мовці. Ініціативу боротьби залишаю в ваших руках, як фаховця.
(входять : Нащокін і Лідія.)

ВИХІД 6.

Нащокін. (Поспішно входить і до Скворцова) Була зрада! (поба-
чивши баронесу і барона) Вибачте. (вітається з ними, а другім робить
уклін головою)

Едельман. Зрада!?

Ліберман. Із чийого боку?

Замколомов. Далой зрадників! Всих буржулей далой! Хай жие со-
віт робочих депутатів!

Скворцов. (Офіційно) Підпоручник Нащокін. Прошу докладно
розказати про результат вашого розслідування.

Нащокін. Діло, товариші, було так: О 12 годині ночі вартовий під-
старшина Лобода заявив вартовому по полку поручнику Загурському,
що Гордієнко дуже захорів. Загурський пішов сам перевірити цей док-

лад, але не встиг він переступити і порога келії, як Лобода ззаду, а Гордієнко зпереду накинулися на нього, звалили з ніг, обеззброїли, звязали і втікли. Оглядаючи келію, я знайшов оце... (подає Скворцову листа Скворцової)

Скворцов (Бере листа) Хто пише?

Нащокін. Він без підпису. (дзвінок телефона)

Скворцов. Візьміть, граф, телефон. (розглядає лист)

Нащокін. (У телефон) Гальо! (слухає потім до Скворцова) Поручник Загурський сповіщає, що 2-й курінь на чолі з Гордієнком виступив із села Городецького та з українськими прапорами простує до міста...

Скворцов. (Нервово) Дайте телефон. (бере і у телефон) Я. Командір полку... Так. Знаю... Негайно вислати школу підстаршин. Набоїв не шкудувати. Решті полку під командою підполковника Семенова зайняти всі підступи до міста. Мене інформувати про всілякі зміни (вішає телефон, до всіх). Сам у руки лізе. Школа підстаршин швидко його зліквідує.

Барон. Прошу оголосити листа.

Скворцов. Він без підпису, але рука мені знайома. (читає) У Росії революція. Замість царя — тимчасовий уряд. Скрізь і у всьому великі зміни. Степанов і прокурор утікли. Барон повітовий комісар тимчасового уряду. Нечипоренко, після сьогоднішньої наради нашого комітету, порішив виступити. Ви маєте бути на волі ще цієї ночі. Лобода, як вартовий підстаршина, допоможе вам у цім. Дмитрюк і Думка о 12-й годині ночі будуть чекати на вас із автом у Грекового лісу. Хай допоможе вам Бог. Цілую...

Барон. Цілий обдуманий заговор!

Ліберман. Хто міг би бути автором?

Замколомов. Смерть зрадникові леворучії! Хай жие совіт робочих депутатів!

Скворцов. Я певен того, що зрадник, чи зрадниця швидко буде в ваших руках, але раніше хотів би я запитати вас, товариші, як маємо покарати автора цього листа. (дзвінок телефона, говорить по телефону) Що!? Не може бути?.. Тоді негайно підполковник Семенов нехай атакує Гордієнка всіма силами... Ні. Гордієнка я хотів би за всяку ціну мати живим у своїх руках. Я краще зумію його покарати...

Едельман. Що вже злапали Гордієнка?

Скворцов. Напревеликий жаль ще ні, але я певний, що швидко він буде в наших руках. Хоч підстаршанська школа і відступила, зато Семенов, маючи в три рази більшу силу, уже перейшов у наступ. Знаючи Семенова, та своїх старшин, я вірю в нашу перемогу. Том то я й наказав, аби Гордієнка доставили мені живого...

Нащокін. (В цей мент до Лідії) Наколи Гордієнко розіб'є Семенова, то нам треба негайно втікати...

Лідія. Безперечно. (шепочуться з Нащокіним)

Скворцов. (Під час розмови Лідії і Нащокіна продовжує) І так, товариші, (в цей мент у дверях показується Скворцова і підслухує)

як маємо покарати автора листа до Гордієнка?

Едельман. Розстрілять!

Ліберман. Під стінку!

Замколомов. Далой! Всих буржулей далой, а Гордієнка далой і капут? Хай жиє совіт робочих депутатів!

Баронеса. Я сказалаб так: наколи то мужчина то розстріляти, а як жінка, то випорити на очах усіх.

Барон. Краще в тюрму...

Скворцов. (До Лідії) А ти, доню, що скажеш? Твій присуд для мене дуже важний.

Лідія. Зрада Росії заслуговує смерти.

Скворцов. А як би зрадник був оден із твоїх близьких?

Лідія. Навіть рідна мати не може бути для мене ближче Р осії. (При цих словах Лідії Скворцова, хапає себе за серце)

Скворцов. (Нервується) В таким разі Скворода зараз приведе сюда автора цього листа... (дзвінок телефона, слухає і потім) Правда!.. Ну, славаж Тобі Боже! (радо до всіх) Поздоровляю, товариші! Гордієнко розбитий і відступає...

Скворцова. (В розпучі) Боже!!! (всі здивовано дивляться на двері)

Нащокін. Це голос Ганни Федорівни. (Скворцов виходить із по-за б'юра)

ВИХІД 7.

Скворцова. (Рішуче виходить на середину кімнати) Я той зрадник, котрого вам так хочеться покарати. Робіть зі мною, що хочете!

Баронеса. (До барона.) Який скандал!

Лідія. (Підходить до Скворцової і зі злобою та призиством) Я відрікаюся тебе, як матір, зраднице!

Голоси. Під стінку!.. Розстрілять!..

Замколомов. Далой! Смерть боржувльці! Хай жиє совіт робочих депутатів!

Скворцов. (Підходить до Скворцової) Чи чуєш ти, зраднице, свій присуд?

Скворцова. Я чула його ще в дверях.

Скворцов. І що ти скажеш у своє оправдання?

Скворцова. Колиб я не почула, що Гордієнка розбито, то була би втікля. Мала ще на це час...

Скворцов. (Перебиває) Ти його кохала? Тобі жаль його?

Скворцова. Кохала. З першої зустрічі покохала, але тобі, як мужові, не зраджувала. А що торкається до жалю, то меньше жалю за ним, чим за тим, що перший бій за визволення моєї Батьківщини є, програний. Одначе, я певна того, що боротьба, котру розпочав мій нарід, закінчиться перемогою. Я вірила й вірю, що не за горами той час, коли московські та польські пута ззусил'ям народа Українського будуть розбиті, та що моя Батьківщина заживе новим, щасливим життям. життям волі та правди!.. (далеко чути спів: «Не пора, не пора»...)

Скворцов. (Люто) І ти сьмієш, зраднице, так говорити? (вихватує револьвер)

Скворцова. Стріляй! Я смерти не боюся! (дзвінок телефона)

Скворцов. (Залищає Скворцову і поспішно бере телефон) Щоо?!.. Семенов і Загурський забиті? Як-же то могло статися? Та він відступав?.. Та як то? Окружити в три рази більшого противника, та примусити його скласти зброю?.. Чорт батька зна що! (кидає телефоном об стіл)

Лідія. (Підчас послідних слів Скворцова до Нащокіна) Що це за пісня? Я ще ніколе такої не чула...

Скворцова. (Радо) Це бойовий Гімн Українського війська. Це ознака оружної боротьби мого хороброго народа!..

Скворцов. (Нервово) Бій програний. Гордієнко не тільки розбив, а й обеззброює весь полк...

Нащокін. (В цей мент до Лідії під секретом) Тікаймо, Льоля, поки не пізно. Забирай всі цінні папери та бреліанти і гайда. (виходить, а за ним і Лідія)

Баронеса. (В цей мент в розпуці) Пропали ми, пропали! (зхоплюється і не знає, що робити)

Скворцов. (Підходить до Скворцової і люто) І все через тебе, зраднице! (б'є по щоці)

Скворцова. Бий! Я радо перенесу все за мій народ, за волю України!..

Едельман. Смерть зрадници!..

Ліберман. (Штовхає його під бік) Не кричи. Нам уже тут нема чого робити. Наше місце тепер біля переможця. Ходім із відділя.

Скворцов. (У цей мент) Мовчи! (б'є по щоці)

Замколомов. (З піднятим п'ястуком наближається до Скворцової) Смерть зрадници!.. (б'є п'ястуком, Скворцова, як сніп падає долу, всі ніяково дивляться на Замколомова, Едельман і Ліберман вибігають. Замколомов тихо опускає свій п'ястук)

Баронеса. Притворяється майбуть.

Скворцов. Чорт з нею! (спів зовсім близько)

Барон. (Наближається до Скворцової, обережно перевертає її до гори лицем. У Скворцової ротом і носом іде кров) Забив... (втирає хусточкою кров)

Скворцов. Собаці й собача смерть!

Сковорода. (Вбігає радий) Гордієнко тут! Слава Україні! (бачить Скворцову на підлозі і кидається до неї) Панічко! Панічко, моя дорога! (стає перед Скворцовою навколушки)

Баронеса. (Підводить барона і перестрашено) тікаймо! (барон не підводиться)

Замколомов. (Перестрашено) Гордієнко!?! (крутиться по кімнаті, потім кидається до дверей)

Гордієнко. (Входить, за ним: Нечипоренко, Крамаренко, Дудка, Лобода, Крук, Бульба, Дмитрюк, Думка, а позаді всіх Едельман і Ліберман. Всі з українськими відзнаками. Заступаючи Замколомову дорогу) Куди ви? Почекайте. Дайте роздивитися. (Замколомов відходить у другий кут і дріжить)

Дудка. (В цей мент бачить, що Скворцов виймає револьвер і хоче стріляти до Гордієнка, б'є Скворцова по руці так, що револьвер випадає) Не встиг, кате? (до Нечипоренка) Бачили, пане капітане? (піднімає револьвер і подає Нечипоренкові)

Гордієнко. (Угледів Скворцову на підлозі) Ганю!!! (кидається до неї навколюшки)

Крамаренко. (За ним) Доню!!! (барон підводиться)

Скворода. (Плаче) Оцей. (показує рукою на Замколомова) Пястуком забив...

Барон. Звір, а не чоловік. (кидає в кут хусточку всю в крові)

Крамаренко. (Слухає серце й пульс. Скворцов відвертається від всіх спиною в другий бік) Ще жие...

Гордієнко. (У цей мент) Ганю! Сонечко моє ясне! Промов же до мене хоч словечко!...

Крамаренко. (Всі стоять похмурі) Від ударю розлив крові в мізок. Жити не буде...

Гордієнко. (Раптово підводиться і хватає Замколомова за груди) Завіщо ти її забив?

Замколомов. (Перестрашено) Я.. не хотів. То він... (показує на Скворцова)

Гордієнко. (Трусить ним) Що злого зробила тобі, чи кому б то не було оця свята жінка?...

Крамаренко. (Перебиває) Миколо Олександровичу. Ідіть сюди!.. Приходить до себе...

Гордієнко. (Залишив Замколомова і кидається перед Скворцовою навколюшки) Щастя мое!..

Скворцова. (Слабим голосом) Це ви?.. Микола Олександровичу? (кладає йому руку на голову)

Гордієнко. Я, рибонько золота!

Скворцова. Побідив?...

Гордієнко. Мила! Встань! Порадуйся з нами!..

Скворцова. Радуюся... За Україну радуюся... За дядька, що дожив... За всіх радуюся...

Крамаренко. Не говори, доню, так багато. Це тобі шкодить...

Нечипоренко. (Нахиляється до Гордієнка) Що робити з цими? (показує рукою на Скворцова, Замколомова і барона)

Гордієнко. Барона відпустіть. Він оден із них мав серце. Тай баронеса хай іде: вона жінка. А цих двох (показує на Скворцова і Замколомова) тримати під караулом. Їх життя залежатиме від життя оцей святої жертви.

Нечипоренко. Слухаюсь. (робить распорядження. Скворцова й Замколомова Лобода і Дудка виводять)

Барон. Дякую, пане полковнику. (до баронеси) Ходім! (виходять)

Скворцова. (Відкриває в цей мент очи) Прости їх, милий... Всіх прости... (тратить притомність)

Крамаренко. (Продовжає слухати пульс) Конає...

Гордієнко. (Через сльози) Радість моя!..

Скворцова. (Приходить до себе) Тихо... спокійно...

Гордієнко. (В розпуці) Ганю!!!

Скворцова. Підведіть мене... Голову підведіть... Хочу бачити вас всіх... (Крамаренко і Гордієнко підводять її голову Отак. Тепер бачу... (підносить руку і хрестить всіх) Хай благословить вас Бог у вашій боротьбі... Борітеся-поборете. (до Гордієнка) Веди їх, друже мій...

Гордієнко. (Розпучливо) Не вмирай!..

Скворцова. Милий... люблю... (тратить притомність, всі з присутніх плачуть) Кінець... умираю... Миколо. За труною хай співають: «Ще не вмерла Україна»... та: «Не пора»... Хоругвів не треба... Українські прапори... Закопай там де... ти розбив їх... Там хочу... лежати...

Гордієнко. Ти жити ще будеш! (підносить очи до гори) Боже!..

Скворцова. Ні... Вона вже тут... Радо піду за нею... Тебе жаль кидати... Україну хотіла... бачити... вільною... Люблю... тебе... Всіх... люблю... (вмирає, всі опускаються навколушки)

Едельман. (До Лібермана) Тепер вона вже нас не зрадить. Ходім наперед. (протискаються і стають на самім переді.)

Крамаренко. (В цей мент хреститься, потім цілує Скворцову в чоло і через сльози) Царство, тобі, небесне, праведнице!.. (підводиться)

Гордієнко. (Робить те саме, що і Крамаренко, потім витирає поспішно сльози, панує на собою, раптово підводиться а до всіх:) Досить сліз, друзі мої!

Нечипоренко. (При послідних словах Гордієнка прощається з покійницею і нервово, але без сліз) Спи, сестро. спокійно. Будь певна, що я зумію віддячитися за тебе достойно... (підводиться, за ним всі)

Гордієнко. (До всіх) Панове! Поклянемося перед невинною жертвою (показує рукою на Скворцову) що в сториці відплатимо ворогам за кожну жертву з нашого боку!..

Голоси. Присягаємося!.. Присягаємося!..

Гордієнко. (До Крамаренка) Пане докторе. Ви залишайтеся з Дудкою та Скворородою при покійниці, та приготуйте все до похоронів а ми в тей час підемо очистити так місто, як і весь повіт наш від північного та західного сьміття!..

Залятого, віковичного ворога мало побідити. Його треба, коли хочемо бути певними в своїй перемозі, цілковито винищити. Нашим гаслом від сьогодні має бути: Україна для Українців!..

Голоси. Слава Україні!..Слава Гордієнкові!..

Гордієнко. Так за мною ж, друзі, на зустріч крові і волі! (виходить, а за ним усі.)

ЗАВІСА.

Ф. МІССЛЕР

Найсолідніше поагодження
всіх Твоїх справ.

ЗНАЙ. Що Фірма **Ф. МІССЛЕР** існує на терені Аргентини вже більше як 25 літ, котра найскорше відкрила Український Відділ.

ЗНАЙ. Що пересилка грошей через Фірму **Ф. МІССЛЕР** за посередництвом Укр. Відділу є **НАИПЕВНІЙША** і **НАЙДЕШЕВША**.
Кошта телеграми виносять лише п. 1. 25.

ЗНАЙ. Що продає **КАРТИ КОРАБЕЛЬНІ** найдешевше і на найлучші кораблі.
Бажаєш когось спровадити з рідних сторін, або сам туди вернути то купи **КАРТУ КОРАБЕЛЬНУ** лише у **Фірмі Ф. МІССЛЕР**.

ЗНАЙ. Що лише в тій Фірмі можеш орержати вичерпуючі інформації як виробляти різні документи на спровадження рідних.

Для того в висше згаданих і других справах звертайся лише до **Фірми Ф. МІССЛЕР** де будеш як найсовістнійше обслужений.

F. Missler San Martin 666

G. m. b. H.

Bremen

Representante: O. HENZE

Pasajes de ida y llamada para Europa

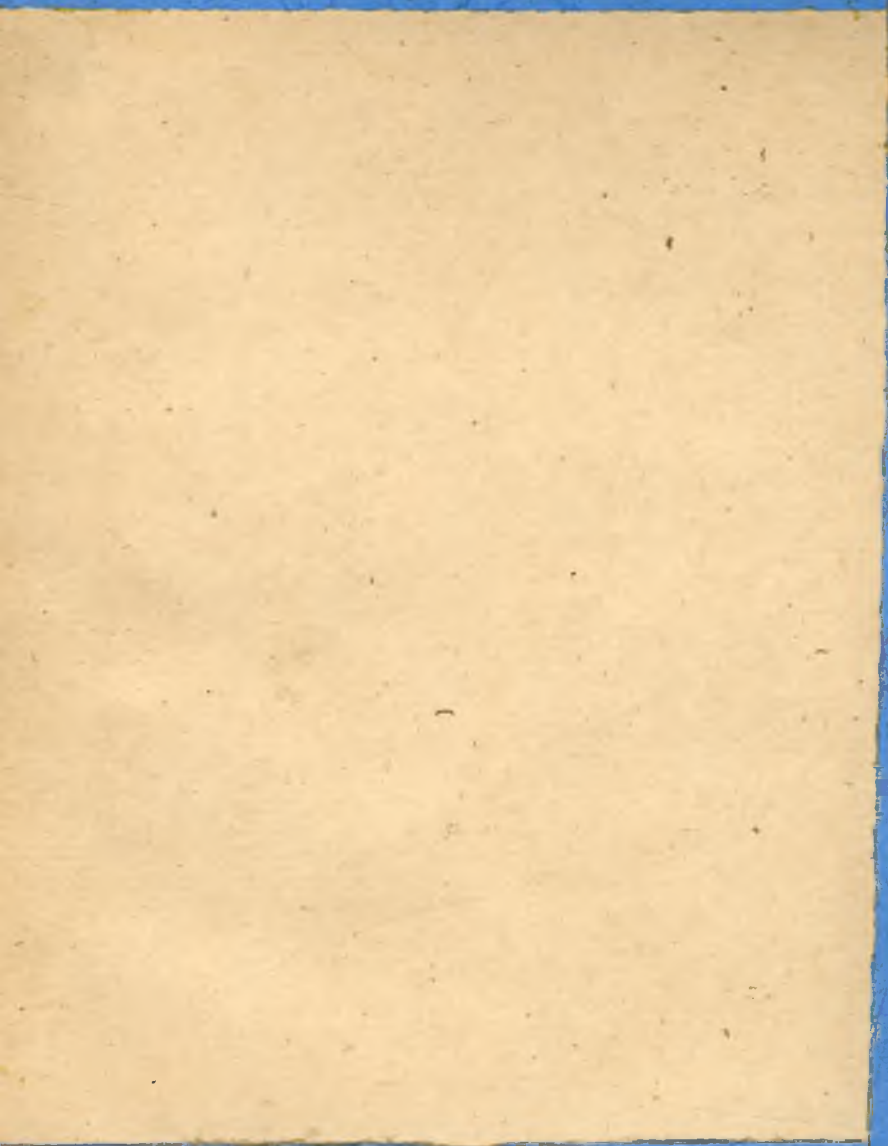
Remesas a Europa

249

1 pyso 65 non

(1986)

c. Benka

РА

249

Блаватний

На шляху

до перемоги